

Uw mening over gaswinning uit het Groningen-gasveld

Rapportage Vragenlijstonderzoek Fase 6

Leonie Vrieling
Goda Perlaviciute
Linda Steg

Oktober 2019

1	Methode	3
1.1	Context zesde onderzoeksfase	3
1.2	Regio's	4
1.3	Procedure	5
1.4	Monitoren	6
1.5	Deelnemers	6
2	Resultaten	8
2.1	Oordelen over gaswinning uit het Groningen-gasveld	8
2.2	Oordelen over aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld	10
2.3	Vertrouwen in betrokken partijen	26
2.4	Oordelen over maatregelen rondom gaswinning en aardbevingen	32
2.5	Oordelen over beleid- en besluitvorming	40

De Rijksuniversiteit Groningen (RUG) heeft onafhankelijk onderzoek gedaan naar de mening van inwoners van de provincie Groningen over onder meer gaswinning uit het Groningen-gasveld en de gevolgen hiervan, en veranderingen in opvattingen hierover in de tijd. In dit rapport worden resultaten van fase 6 van het onderzoek besproken dat in de periode februari – mei 2019 is uitgevoerd. De eerste vijf fasen van dit longitudinale onderzoek werden tussen november 2013 en maart 2018 uitgevoerd. Dit rapport geeft een gedetailleerde beschrijving van de opzet, procedure, en uitkomsten van het onderzoek met een nadruk op fase 6 van het onderzoek.

1 Methode

In alle zes fasen van dit onderzoek is een vragenlijst afgenomen om inzicht te krijgen in de mening van inwoners van de provincie Groningen over gaswinning uit het Groningen-gasveld en de gevolgen hiervan, en mogelijke veranderingen in opvattingen hierover in de tijd. Hieronder staat in welke maand de dataverzameling in elke fase is gestart.

Fase 1	Fase 2	Fase 3	Fase 4	Fase 5	Fase 6
November 2013	Juni 2014	November 2014	December 2016	Februari 2018	Februari 2019

1.1 Context zesde onderzoeksfase

De zesde fase van het onderzoek vond plaats ongeveer een jaar na het besluit van minister Eric Wiebes op 29 maart 2018 om de gaswinning in Groningen tussen nu en 2030 helemaal af te bouwen. Verder zijn er tussen de vijfde fase in februari – maart 2018 en de huidige zesde fase van het onderzoek verschillende gebeurtenissen voorgevallen die relevant zijn voor de interpretatie van de onderzoeksresultaten:

- Veranderingen met betrekking tot versterkingsoperatie: minister Wiebes legt versterkingsoperatie stil, bestuurders van 10 aardbevingsgemeenten, Groninger gasberaad, Groninger bodembeweging en provincie Groningen sturen brandbrief naar minister Wiebes inzake versterkingsoperatie, presentatie advies Mijnraad aan Minister Wiebes over wat de afbouw van de gaswinning in Groningen betekent voor de veiligheidsrisico's en de versterkingsopgave, regio-overleg met minister Wiebes met onder meer de presentatie van de definitieve lijst te versterken woningen, publicatie nieuwe NPR en een nieuw plan van aanpak bouwkundig versterken.
- De Nationaal Coördinator Groningen (NCG) Hans Alders is opgestapt en de nieuwe Nationaal Coördinator Groningen Peter Spijkerman gaat van start.
- Burgermeester Rodenboog van Loppersum is afgetreden.
- NAM heeft 6000 'oude' schademeldingen een persoonlijk aanbod passend bij de schademelding gedaan.
- Minister Wiebes heeft aangegeven dat NAM het komende gasjaar maximaal 19.4 miljard m³ mag winnen uit het Groningenveld.
- Het Nationaal Programma Groningen is van start gegaan gericht op economische versterking, de kwaliteit van de leefomgeving en de energietransitie en duurzaamheid in de provincie Groningen.
- Een grootschalige 3-daagse aardbevingsoefening van Veiligheidsregio Groningen heeft plaatsgevonden.
- Een Kamerdebat over gevolgen gaswinning Groningen en aanpak schadeafhandeling en versterking heeft plaatsgevonden.

- Het TCMG heeft na advies van vijf deskundigen (hoogleraren en ingenieurs) besloten om de afhandeling van schades eenvoudiger te maken.

1.2 Regio's

Ook in de zesde onderzoeksfase is de vragenlijst verspreid in drie regio's binnen de provincie Groningen. De regio's verschillen in de mate van blootstelling aan aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld. Hierbij is gekeken naar de magnitude, intensiteit, frequentie en recentheid van de aardbevingen gebaseerd op data van het KNMI, zoals bekend in 2013 (voor de eerste onderzoeksfase). Op basis van deze criteria zijn drie groepen gevormd waarbij regio 1 (het kerngebied) het meest is blootgesteld aan aardbevingen (gemeente Loppersum), regio 2 in mindere mate hieraan is blootgesteld (gemeenten Bedum, Appingedam, en Slochteren), en regio 3 het minst is blootgesteld aan aardbevingen (gemeenten Zuidhorn, Groningen, en Delfzijl)¹. Het doel was om een representatief beeld te krijgen van de mening van inwoners van de provincie Groningen en om verschillen en overeenkomsten in meningen tussen de deelnemers in deze drie regio's te bestuderen. Tabel 1 geeft weer welke plaatsen zijn geselecteerd binnen de regio's. Tabel 1 toont ook het uiteindelijke aantal deelnemers dat is meegenomen in de analyses per regio per onderzoeksfase. Daarnaast toont tabel 1 ook het aantal deelnemers per fase die al eerder hebben meegedaan aan voorgaande fases (vervolgdeelnemers) en het aantal deelnemers die nieuw geworven zijn (nieuwe deelnemers).

Tabel 1

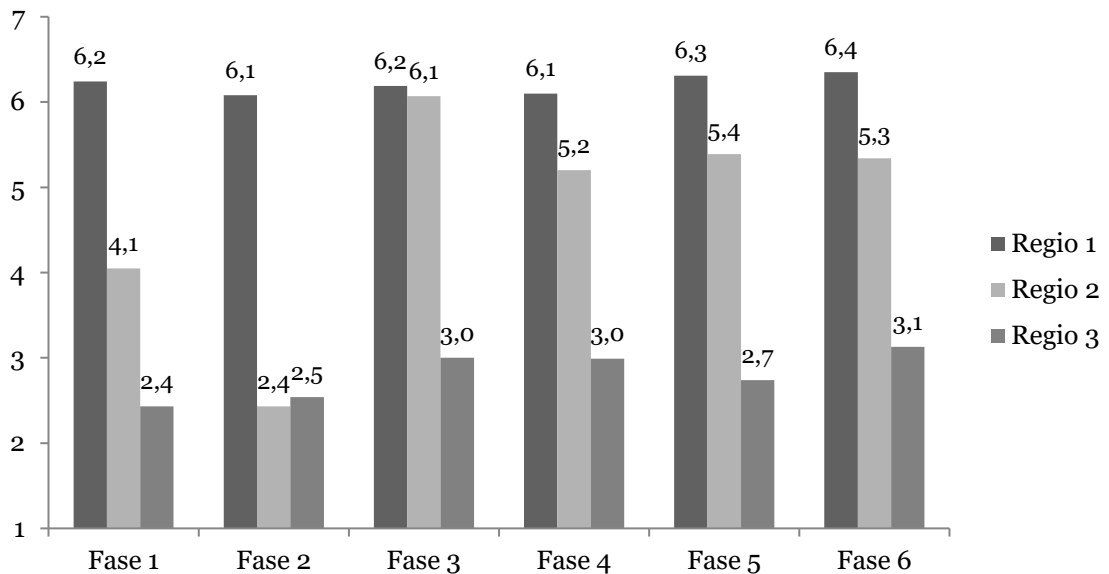
Het aantal deelnemers meegenomen in de analyses per regio per onderzoeksfase

		Aantal deelnemers					
Regio		Fase 1	Fase 2	Fase 3	Fase 4	Fase 5	Fase 6
1	Loppersum	68	72	61	50	61	61
	Middelstum	73	67	96	56	48	49
2	Bedum	40	44	51	35	37	37
	Appingedam	38	51	48	34	42	41
	Slochteren	48	49	50	47	50	55
3	Zuidhorn	37	49	27	34	43	37
	Groningen	42	47	25	31	29	22
	Delfzijl	44	50	49	37	39	39
Onbekend				6	5		
Totaal		390	429	413	329	349	341
Vervolgdeelnemers			226	312	241	264	286
Nieuwe deelnemers			203	101	88	85	47

—

¹ Door de onderzoeksperiode heen kan het zijn dat de blootstelling aan aardbevingen veranderd is in de regio's, maar we houden dezelfde verdeling om de resultaten te kunnen vergelijken.

Deelnemers gaven op een schaal van *helemaal niet gevoeld* (1) tot *heel intens gevoeld* (7) aan in welke mate zij aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld hebben gevoeld (Figuur 1). Inwoners in de drie regio's verschillen zoals verwacht in de mate waarin ze de aardbevingen hebben gevoeld. In fase 6 hebben inwoners in het kerngebied de aardbevingen meer gevoeld dan inwoners in regio 2 en vooral vergeleken met inwoners in regio 3. In fase 6 zijn er geen veranderingen vergeleken met fase 5 in de mate waarin deelnemers aardbevingen hebben gevoeld.

Figuur 1. De mate waarin deelnemers aardbevingen hebben gevoeld per regio en per onderzoeksfase

1.3 Procedure

Voor het verkrijgen van een aselechte steekproef is per regio voor iedere plaats een willekeurige straatnamenlijst samengesteld. De vragenlijsten zijn deur-tot-deur verspreid door getrainde onderzoeksassistenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Wanneer potentiële deelnemers aangaven interesse te hebben in deelname kregen zij een vragenlijst uitgereikt welke op een afgesproken moment weer opgehaald werd door een onderzoekmedewerker. Sinds de vierde fase was er ook de mogelijkheid voor deelnemers om de vragenlijst zelf terug te sturen in een portovrije retourenvelop. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 30 minuten.

Deelnemers kregen als blijk van waardering voor hun deelname een waardebon van 10 euro die zij konden besteden bij een plaatselijke bakker.

Na iedere fase van het onderzoek hebben deelnemers een brief ontvangen met daarin een samenvatting van de belangrijkste bevindingen van de betreffende fase. Daarnaast werden de resultaten geplaatst op een website (www.onderzoekgaswinning.nl) en gedeeld met de lokale pers. Deelnemers aan de zesde fase zullen een samenvatting van deze rapportage ontvangen.

1.4 Monitoren

Door de vragenlijsten op meerdere momenten af te nemen kunnen de meningen van inwoners van de provincie Groningen door de tijd heen worden gemonitord. Een deel van de deelnemers heeft meegewerkt aan meerdere fasen van het onderzoek. Nieuwe deelnemers konden aan het einde van de vragenlijst aangeven of zij in de volgende onderzoeksfasen opnieuw zouden willen deelnemen. Stemden zij hiermee in, dan werden de contactgegevens van deze deelnemers gevraagd. Deze deelnemers zijn in de volgende onderzoeksfase(n) opnieuw benaderd, evenals nieuwe deelnemers om het totaal aantal deelnemers per fase vergelijkbaar en de steekproef representatief te houden (zie Tabel 1).

1.5 Deelnemers

De zesde vragenlijst is ingevuld door 341 inwoners. Demografische gegevens van de deelnemers in fase 6 zijn weergegeven in Tabel 2². De demografische gegevens komen overeen met die uit de voorgaande onderzoeksfasen.

---

² Alleen geslacht en leeftijd is aan alle deelnemers van fase 6 gevraagd, de overige demografische gegevens werden alleen aan de nieuwe deelnemers gevraagd.

Tabel 2
 Demografische gegevens fase 6

		Fase 6
Geslacht	Man	169 (50%)
	Vrouw	171 (50%)
	Onbekend	1 (0%)
Leeftijd	M (SD)	57.7 (13.75)
	Minimum	22
	Maximum	93
	Onbekend	1 (0%)
	Hoogst afgeronde opleiding	Basisonderwijs of lagere school
	Lager beroepsonderwijs (LBO, LEAO, LHNO, LTS)	4 (9%)
	Middelbaar algemeen onderwijs / beroepsonderwijs (MAVO, VMBO, MULO, MBO)	24 (51%)
	Hoger algemeen onderwijs/beroepsonderwijs (HAVO, HBO, VWO, HBO, HTS, HEAO)	13 (28%)
	Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)	3 (6%)
	Anders	1 (2%)
	Onbekend	1 (2%)
Netto inkomen per maand	< €1.000	0 (0%)
	€1.000-€2.000	11 (23%)
	€2.000-€3.000	11 (23%)
	€3.000-€4.000	11 (23%)
	€4.000-€5.000	2 (4%)
	>€5.000	2 (4%)
	Onbekend	10 (21%)
Woonsituatie	Alleen	8 (17%)
	Alleen met kinderen	4 (9%)
	Samen met partner	17 (36%)
	Samen met partner en kinderen	18 (38%)
	Anders	0 (0%)
	Onbekend	0 (0%)
Aantal jaren woonachtig in de regio	M (SD)	28.79 (15.12)
	Minimum	1
	Maximum	64
	Onbekend	0 (0%)

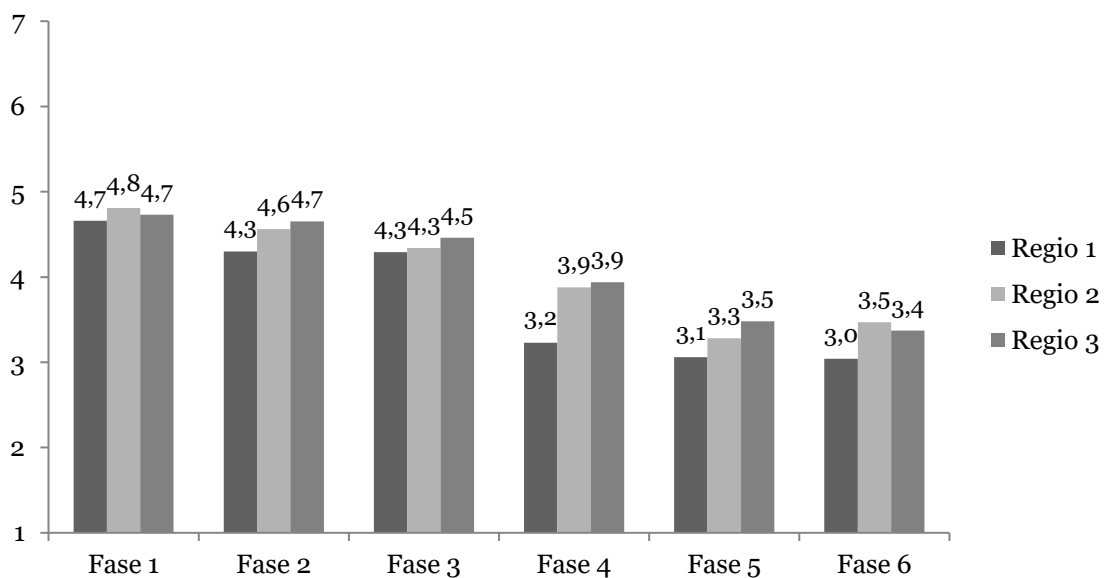
2 Resultaten

Voor de verschillende onderwerpen beschrijven we eerst de resultaten uit fase 6 van het onderzoek. Om inzicht te krijgen in veranderingen door de tijd heen worden vervolgens de resultaten van fase 6 vergeleken met fase 5.

2.1 Oordelen over gaswinning uit het Groningen-gasveld

Acceptatie van gaswinning

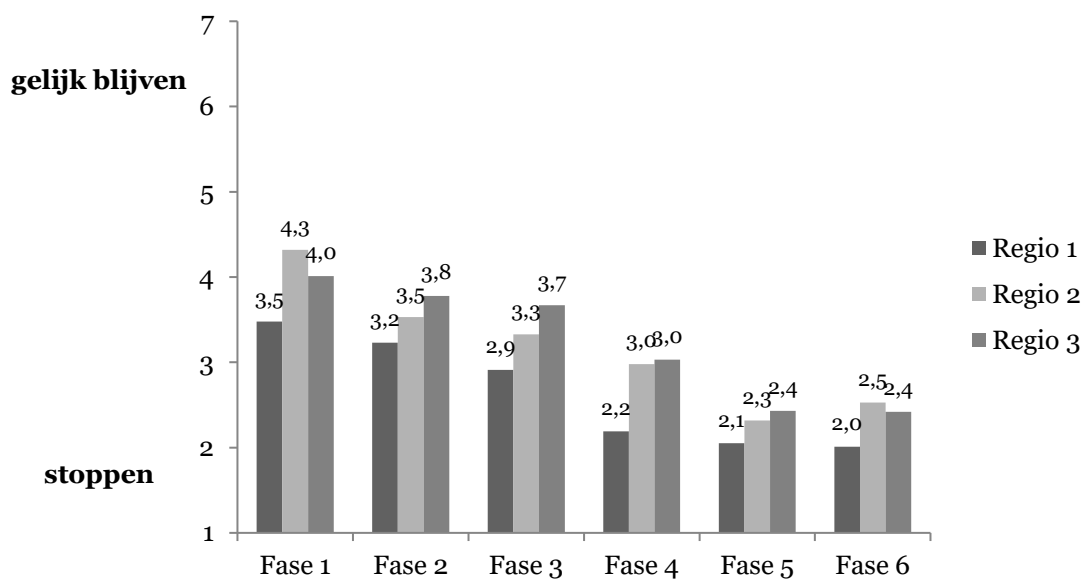
Acceptatie van gaswinning uit het Groningen-gasveld is gemeten door deelnemers te vragen in welke mate ze gaswinning uit het Groningen-gasveld niet acceptabel/acceptabel, nutteloos/nuttig, slecht/goed en niet noodzakelijk/noodzakelijk vinden. Antwoorden werden gegeven op een schaal lopend van *helemaal niet* (1) tot *heel* (7) (bijv. helemaal niet acceptabel – heel acceptabel). Hiervan is het gemiddelde genomen, zie Figuur 2. In fase 6 van het onderzoek is de acceptatie van gaswinning relatief laag; de gemiddelde scores liggen onder het midden van de schaal. In fase 6 vinden deelnemers in regio 1 gaswinning minder acceptabel dan deelnemers in regio 2. Acceptatie van gaswinning is niet veranderd in fase 6 ten opzichte van fase 5.

Figuur 2. Acceptatie van gaswinning per regio en per onderzoeksfase

Toekomst van gaswinning

Deelnemers werden gevraagd of gaswinning uit het Groningen-gasveld zou moeten *stoppen* (1) of *gelijk zou moet blijven* (7). De gemiddelde scores worden weergegeven in Figuur 3. In fase 6 vindt men dat de gaswinning aanzienlijk moet worden teruggebracht. Deelnemers in regio 1 zijn meer van mening dat gaswinning moet stoppen dan wel aanzienlijk moet verminderen dan deelnemers in regio 2. Oordelen over de toekomst van gaswinning zijn nauwelijks veranderd sinds fase 5.

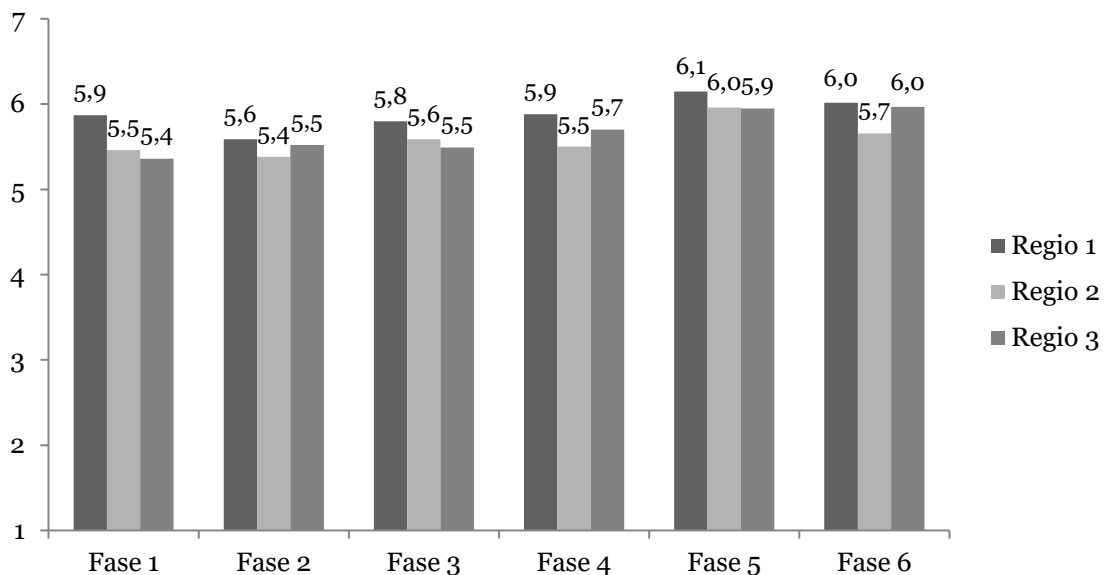

Figuur 3. De mate waarin deelnemers vinden dat gaswinning uit het Groningen-gasveld moet stoppen (1) of gelijk moet blijven (7) per regio en per onderzoeksfase

2.2 Oordelen over aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld

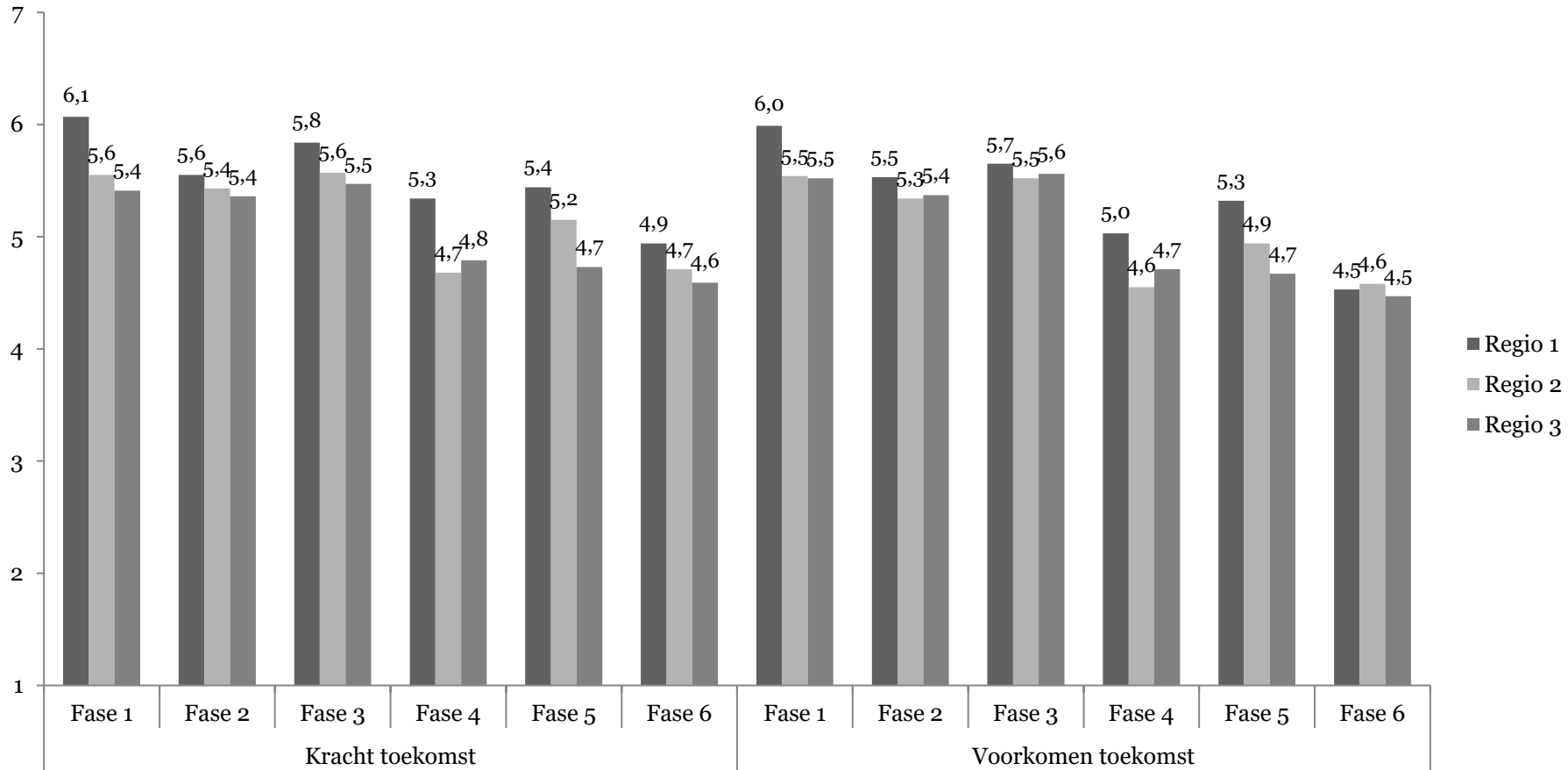
Zorgen over aardbevingen

Deelnemers zijn gevraagd hoe ernstig, zorgwekkend en gevaarlijk zij de aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld vinden op een schaal van *helemaal niet* (1) tot *heel* (7). De gemiddelde score over de drie items is berekend, dit geeft weer in welke mate men zich zorgen maakt over de aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld; zie Figuur 4. In fase 6 maken deelnemers in alle regio's zich veel zorgen over de aardbevingen. De zorgen zijn nauwelijks veranderd vergeleken met fase 5.

Figuur 4. De mate waarin deelnemers zich zorgen maken over aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld per regio en per onderzoeksfase

Daarnaast zijn deelnemers gevraagd naar hun verwachtingen over aardbevingen in de toekomst: in welke mate zij denken dat in de toekomst aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld krachtiger worden op een schaal van *veel minder krachtig* (1) - *even krachtig* (4) - tot *veel krachtiger* (7), en in welke mate zij denken dat de frequentie van aardbevingen als gevolg van gaswinning in het Groningen-gasveld zal veranderen op een schaal van *veel minder vaak voorkomen* (1) – *net zo vaak voorkomen* (4) - tot *veel vaker voorkomen* (7). In Figuur 5 zijn de gemiddelde scores weergegeven. In fase 6 verwachten mensen in de toekomst minder dat aardbevingen krachtiger worden en vaker zullen voorkomen dan in fase 5; er zijn geen regio-verschillen in fase 6.

Figuur 5. De mate waarin deelnemers denken dat aardbevingen in de toekomst krachtiger zullen worden en vaker zullen voorkomen per regio en per onderzoeksfase

Risicoperceptie

Deelnemers gaven aan hoe waarschijnlijk en hoe belangrijk ze diverse negatieve gevolgen van aardbevingen vinden, voor zowel henzelf en hun gezin als voor anderen in de provincie Groningen.

In fase 6 hebben deelnemers de volgende gevolgen beoordeeld:

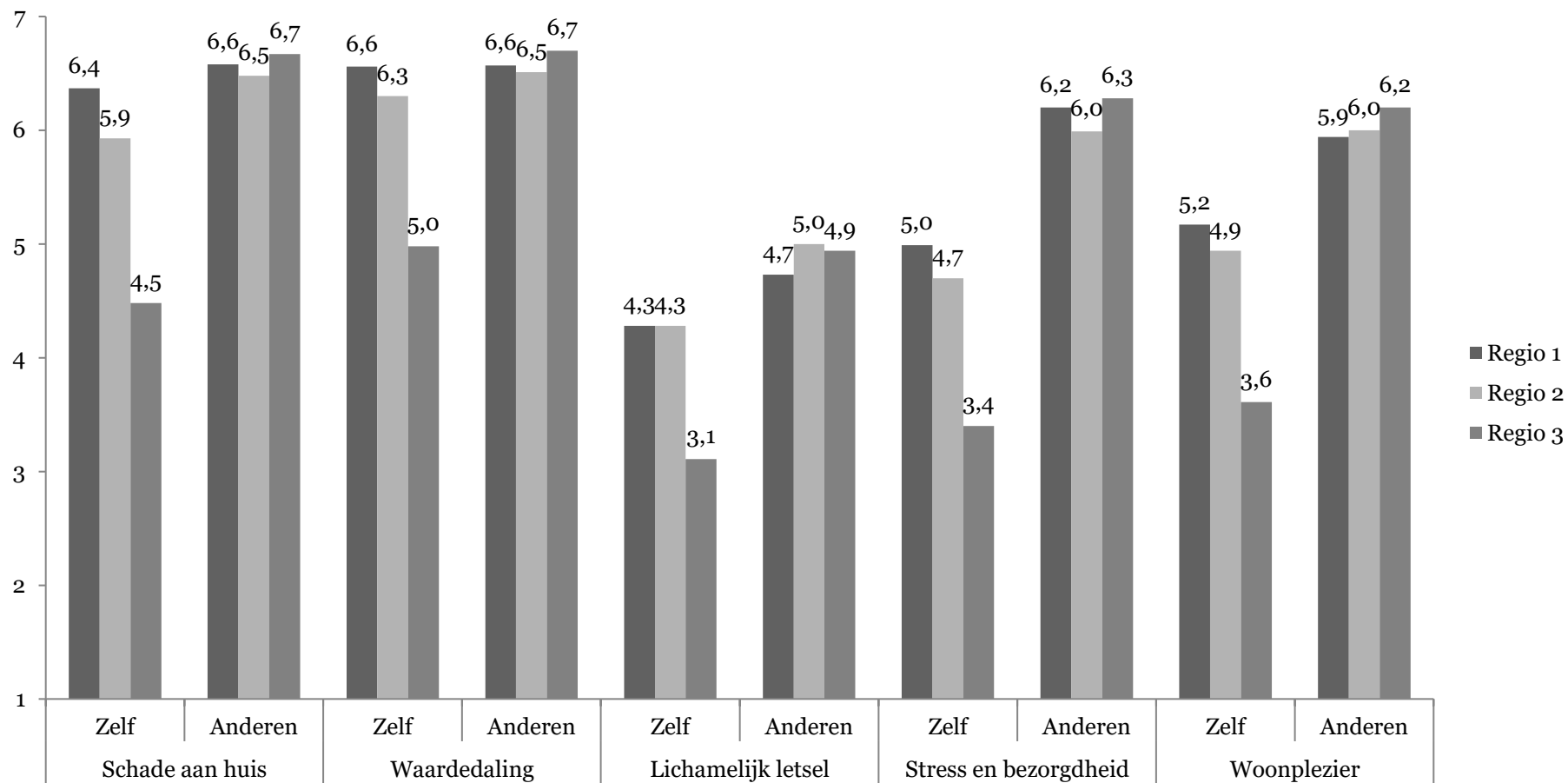
- Schade aan het huis voor uzelf/ voor inwoners van de provincie Groningen
- Waardedaling van het huis voor uzelf/ voor inwoners van de provincie Groningen
- Lichamelijk letsel voor uzelf of uw gezin/ voor inwoners van de provincie Groningen
- Stress en bezorgdheid voor uzelf of uw gezin/ voor inwoners van de provincie Groningen
- Vermindering van woonplezier voor uzelf of uw gezin/ voor inwoners van de provincie Groningen
- Schade aan de natuur en het milieu
- Dat er een negatief beeld bestaat van de provincie Groningen
- Verslechtering van de relaties tussen mensen in mijn buurt
- Negatieve gevolgen voor het aanzicht van de woonomgeving in de provincie Groningen
- Negatieve gevolgen voor cultureel erfgoed in de provincie Groningen

Deelnemers gaven aan hoe waarschijnlijk (1 = *heel onwaarschijnlijk*, 7 = *heel waarschijnlijk*) en hoe belangrijk (1 = *heel onbelangrijk*, 7 = *heel belangrijk*) zij deze gevolgen vinden. De gemiddelde scores per regio in fase 6 worden weergegeven in Figuur 6a (hoe waarschijnlijk zijn de gevolgen voor zelf en anderen), Figuur 6b (hoe belangrijk zijn de gevolgen voor zelf en anderen) en Figuur 6c (hoe waarschijnlijk en hoe belangrijk zijn andere gevolgen). De gemiddelde scores per onderzoeksfase voor de waarschijnlijkheid van gevolgen worden gegeven in Figuur 6d en Figuur 6e.

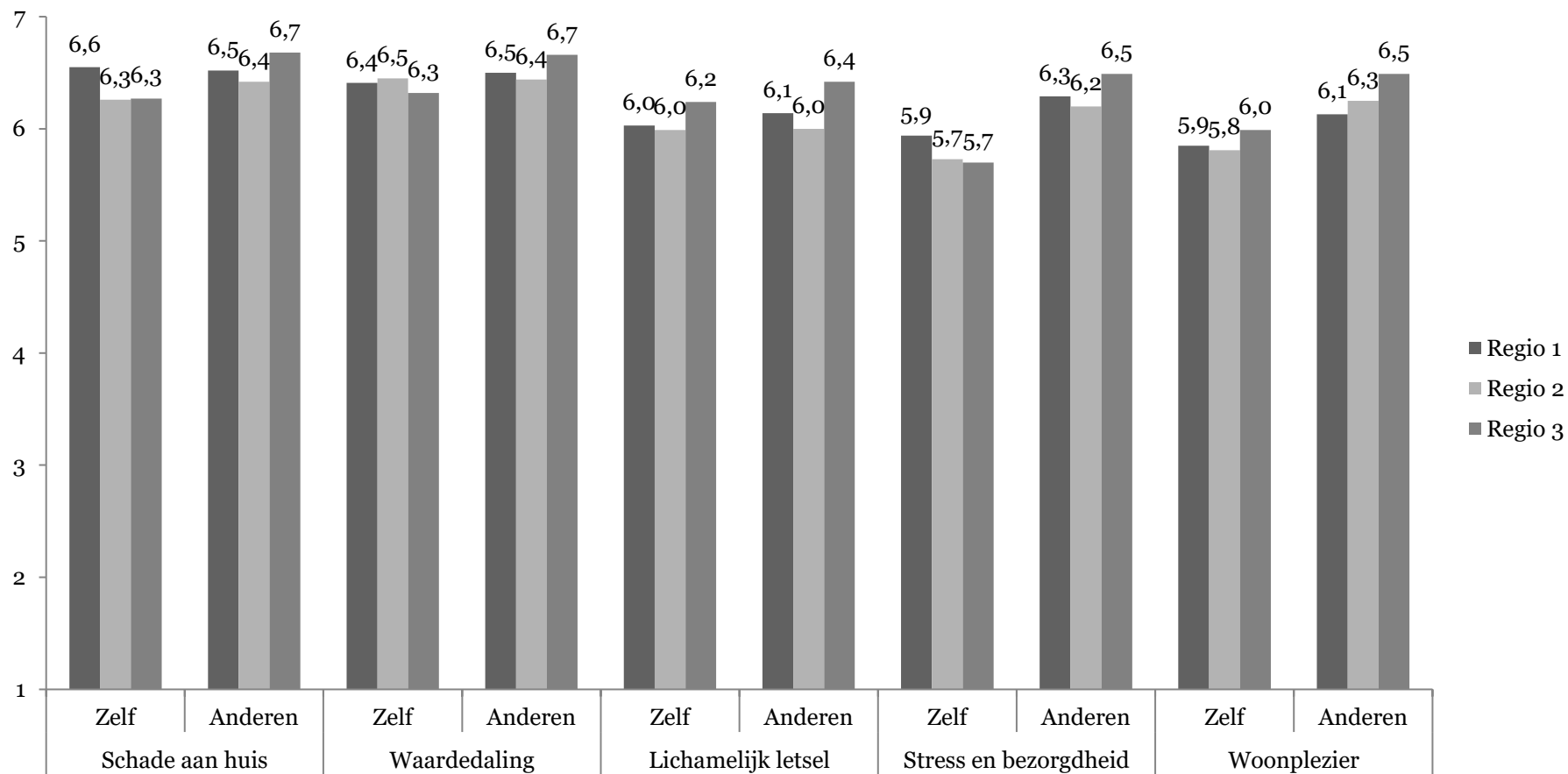
Net als in eerdere fasen denkt men in fase 6 dat het vooral waarschijnlijk is dat de aardbevingen negatieve gevolgen hebben voor huizen (schade aan huizen en waardedaling van huizen), voor het imago van de provincie Groningen, voor het aanzicht van de woonomgeving en voor het cultureel erfgoed in de provincie Groningen. Daarnaast blijkt, net als in de eerdere fasen, dat deelnemers denken dat het waarschijnlijker is dat aardbevingen negatieve gevolgen hebben voor inwoners van de provincie Groningen in het algemeen dan voor henzelf. Deelnemers in regio's 1 en 2 vinden het meer waarschijnlijk dat er negatieve gevolgen voor henzelf zijn dan deelnemers in regio 3. Er zijn geen regioverschillen in hoe waarschijnlijk men de negatieve gevolgen vindt voor anderen. Daarnaast vinden deelnemers in regio 1 het waarschijnlijker dat relaties tussen mensen in de buurt verslechteren dan deelnemers in regio 3. Bovendien vinden deelnemers in regio 1 negatieve gevolgen voor cultureel erfgoed waarschijnlijker dan deelnemers in regio 2. Over het algemeen zien mensen in fase 6 alle gevolgen als belangrijk. Bovendien denken deelnemers over het algemeen dat de gevolgen belangrijker zijn voor anderen dan voor henzelf. In alle regio's vinden deelnemers negatieve gevolgen voor henzelf even belangrijk. Deelnemers in regio 3 denken dat lichamelijk letsel een belangrijker gevolg is voor inwoners van de provincie

Groningen dan deelnemers in regio 2. Daarnaast vinden deelnemers in regio 1 het belangrijker dat relaties tussen mensen in de buurt verslechteren dan deelnemers in regio 2.

In fase 6 vindt men gemiddeld genomen bijna alle negatieve gevolgen van aardbevingen even waarschijnlijk als in fase 5. In fase 6 vinden deelnemers het echter meer waarschijnlijk dat aardbevingen schade veroorzaken aan de natuur en het milieu dan in fase 5.

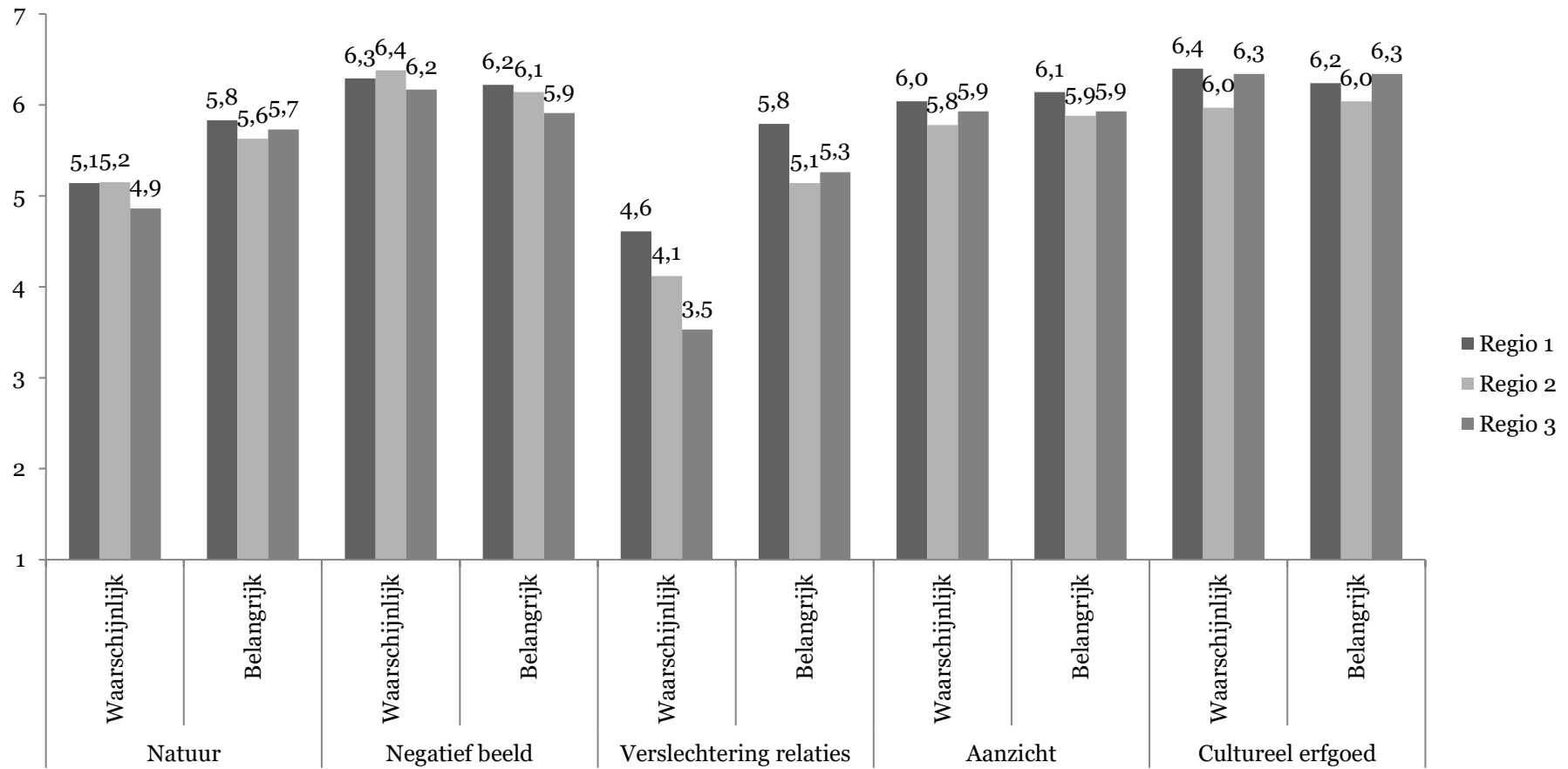

Figuur 6a. Oordelen over hoe **waarschijnlijk** verschillende gevolgen van aardbevingen zijn in fase 6 per regio

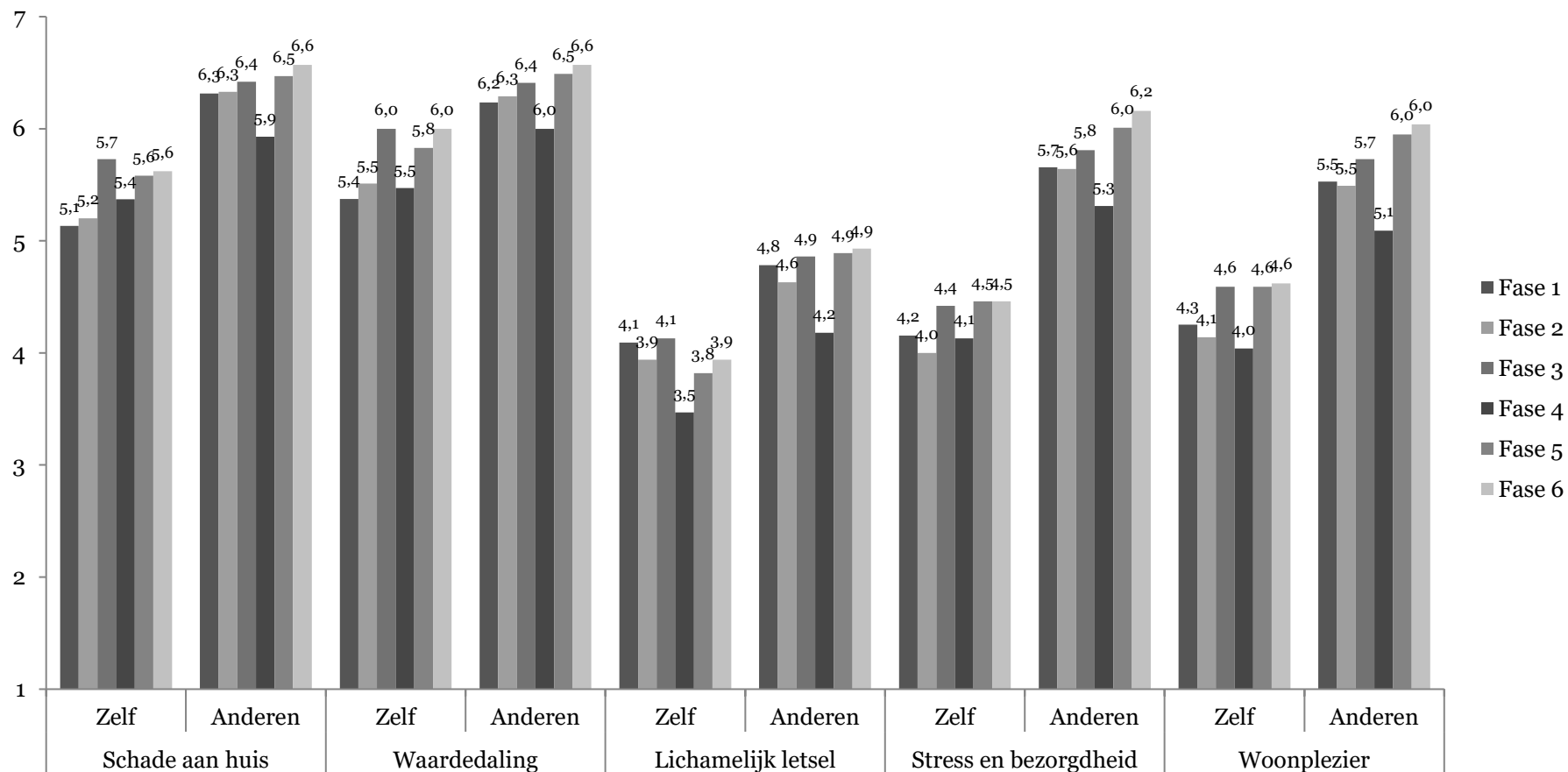

Figuur 6b. Oordelen over hoe **belangrijk** verschillende gevolgen van aardbevingen zijn in fase 6 per regio

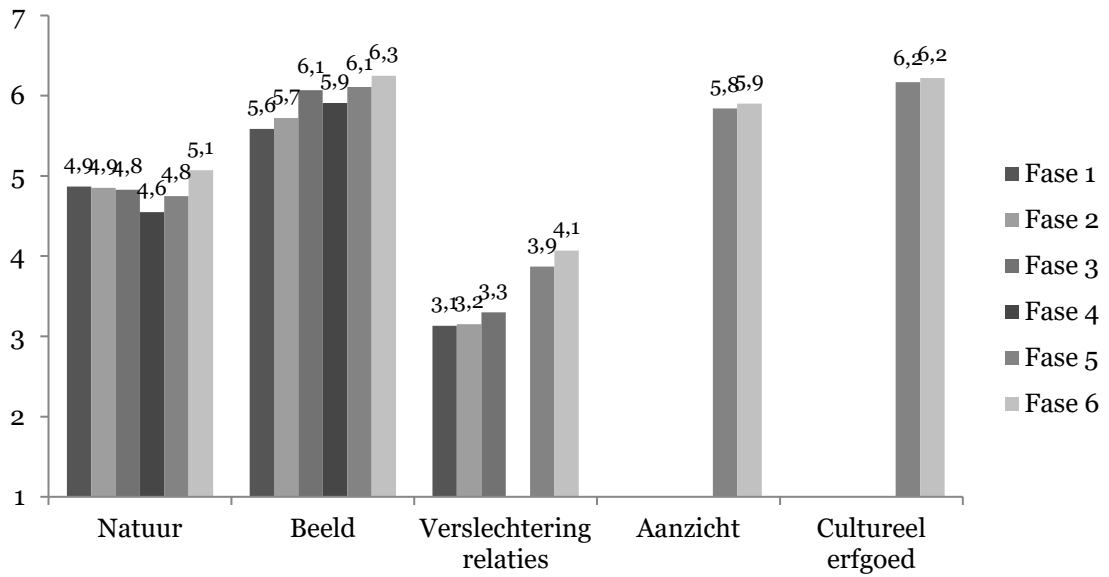

Figuur 6c. Oordelen over hoe **waarschijnlijk** en **belangrijk** verschillende gevolgen van aardbevingen zijn per regio

Figuur 6d. Oordelen over hoe **waarschijnlijk** verschillende gevolgen van aardbevingen zijn per onderzoeksfase

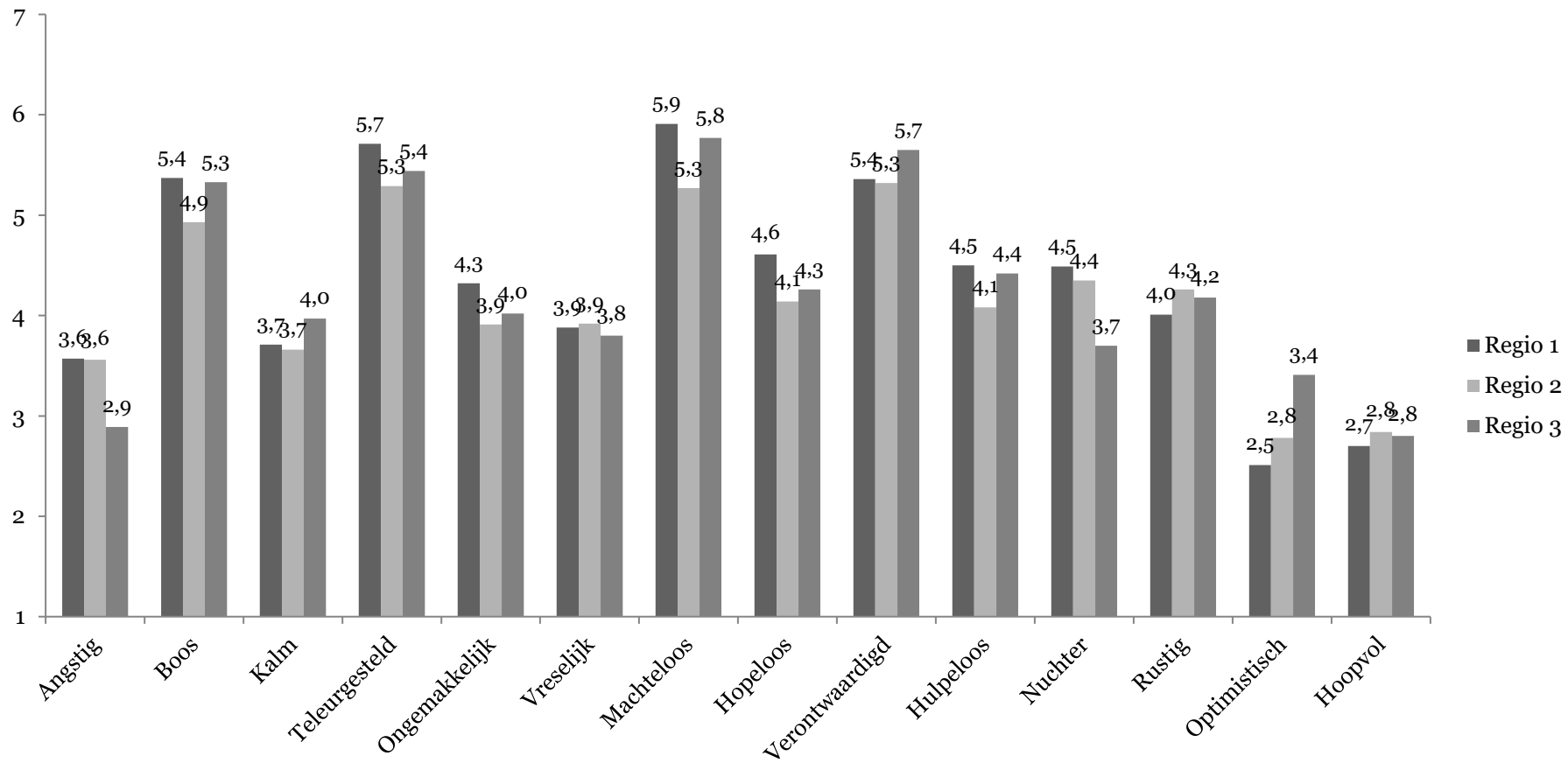
Figuur 6e. Oordelen over hoe **waarschijnlijk** verschillende gevolgen van aardbevingen zijn per onderzoeksfase

Noot: Sommige gevolgen zijn niet gemeten in elke fase

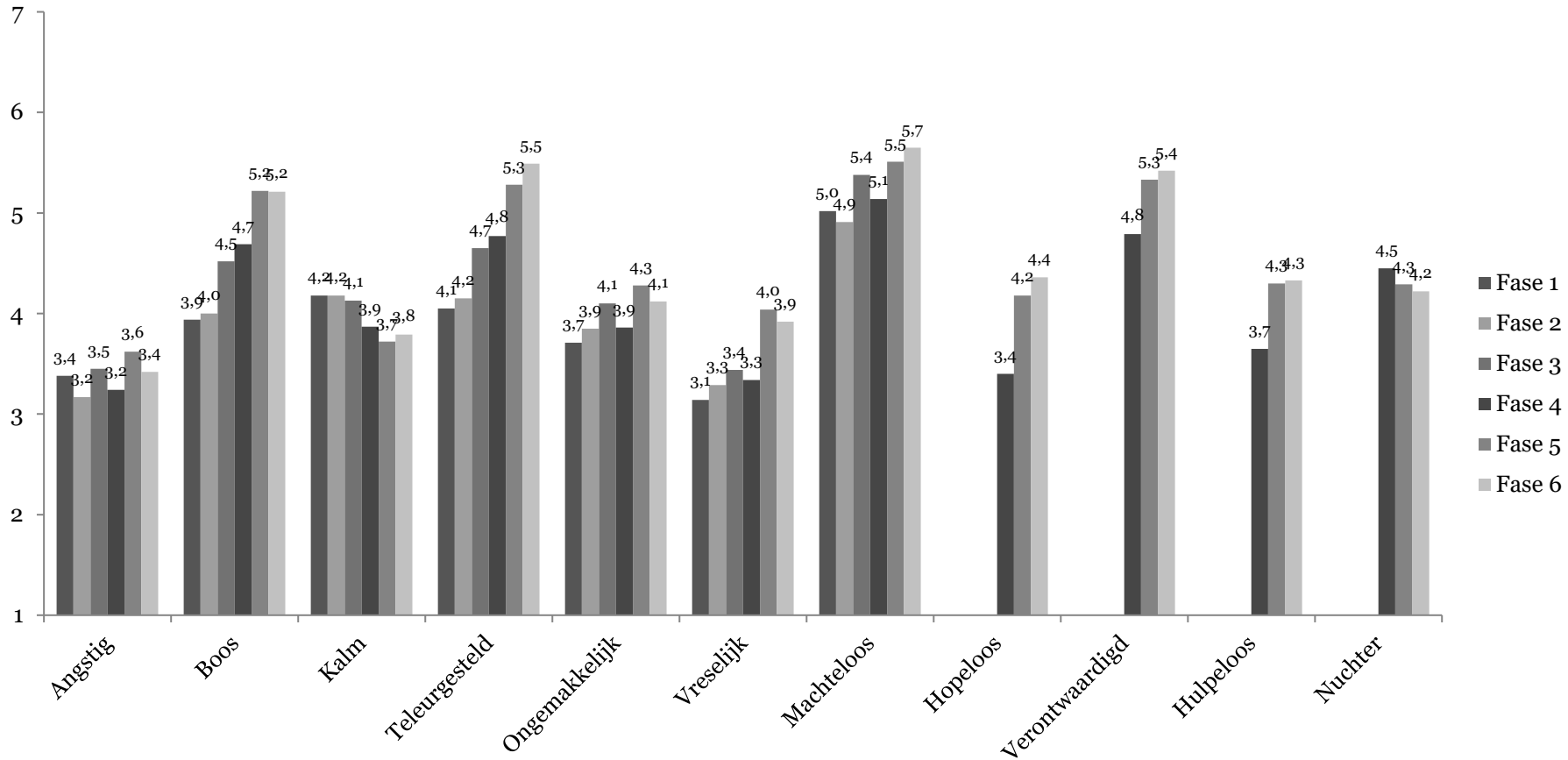

Emoties met betrekking tot de aardbevingen

Deelnemers gaven aan in welke mate ze de volgende emoties ervaren wanneer zij denken aan de aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld: angstig, boos, kalm, teleurgesteld, ongemakkelijk, vreselijk, machteloos, hopeloos, verontwaardigd, hulpeloos, nuchter, rustig, optimistisch en hoopvol. Antwoorden werden gegeven op een schaal lopend van *helemaal niet* (1), *matig* (4) tot *heel sterk* (7). Deelnemers in fase 6 voelen zich vooral machteloos als ze aan aardbevingen denken, zie Figuur 7a. Daarnaast gaven deelnemers in fase 6 aan zich ook redelijk teleurgesteld, verontwaardigd en boos te voelen. Mensen voelen zich enigszins hopeloos, hulpeloos, nuchter, rustig en ongemakkelijk. Andere emoties worden minder sterk gevoeld: vreselijk, kalm, angstig, optimistisch en hoopvol. Deelnemers in regio 3 voelen zich minder angstig, minder nuchter en meer optimistisch dan deelnemers in regio 1 en regio 2. Daarnaast voelen deelnemers in regio 1 zich meer machteloos dan deelnemers in regio 2. De mate waarin deelnemers verschillende emoties ervaren is min of meer gelijk in fase 6 en fase 5; zie Figuur 7b. Deelnemers voelen zich wel minder angstig in fase 6 vergeleken met fase 5.

Figuur 7. Emoties die deelnemers ervaren met betrekking tot aardbevingen per regio

Figuur 9b. Emoties die deelnemers ervaren met betrekking tot aardbevingen per onderzoeksfase

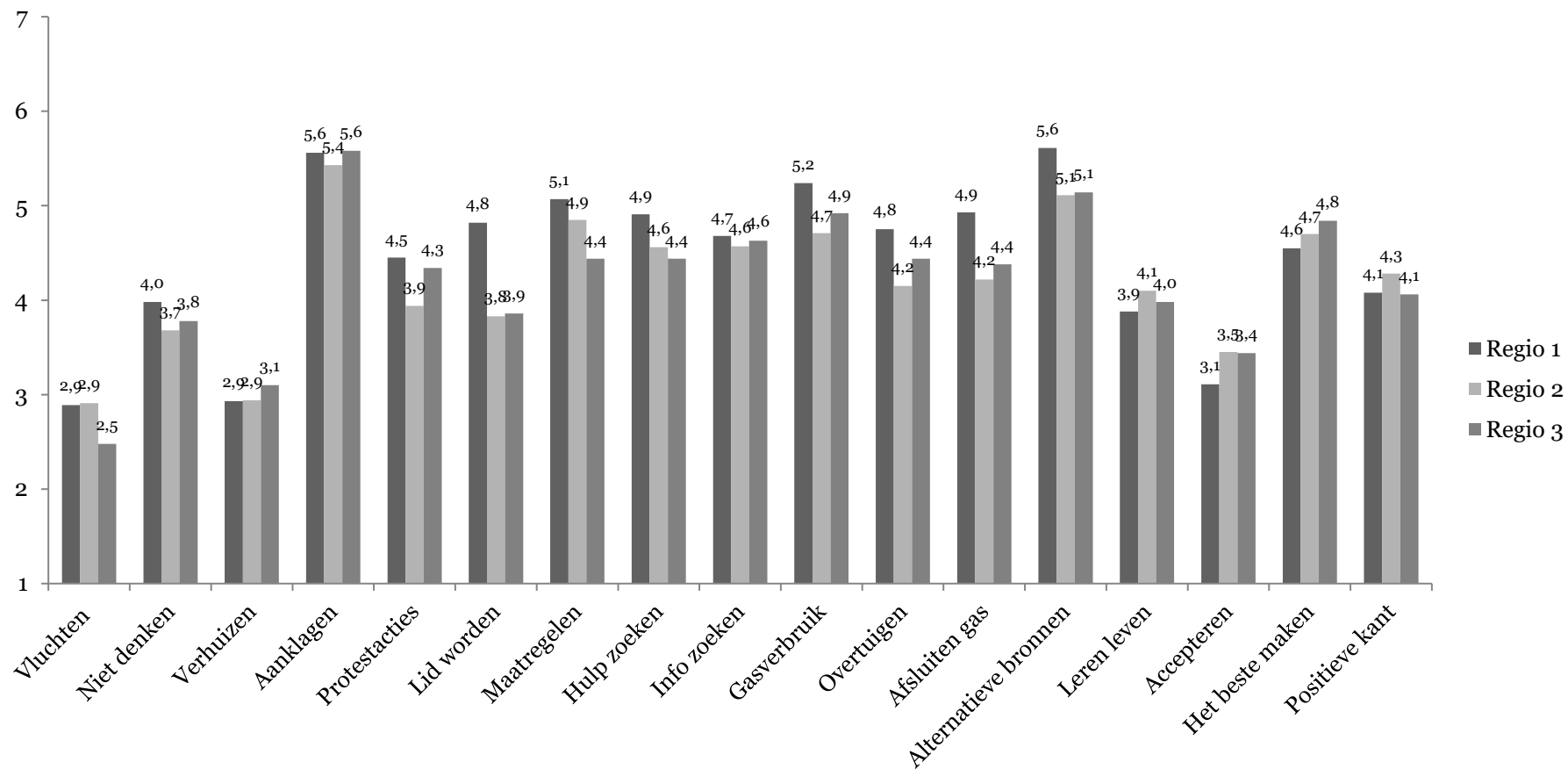
Noot: Sommige emoties zijn niet gemeten in elke fase

Gedragingen met betrekking tot risico's van aardbevingen

In fase 6 is aan deelnemers gevraagd in welke mate zij de volgende gedragingen zouden willen vertonen als zij denken aan risico's van aardbevingen in de provincie Groningen op een schaal van *helemaal niet* (1) tot *helemaal wel* (7):

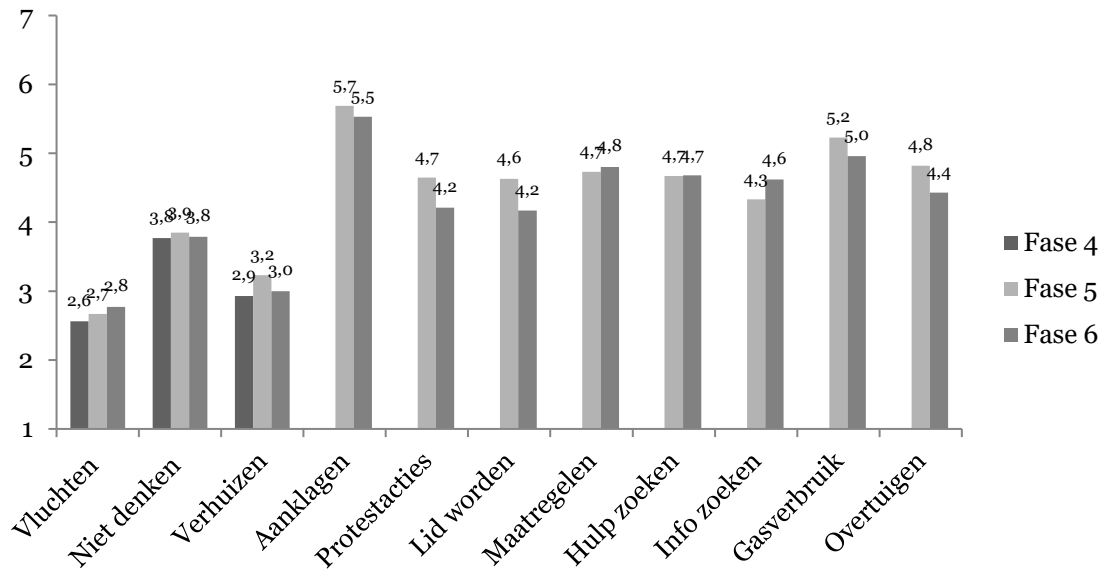
- Vluchten
- Er niet aan denken
- Verhuizen naar een andere woonplaats
- Verantwoordelijke partijen aanklagen
- Meedoen aan protestacties om verantwoordelijke partijen te dwingen om risico's door aardbevingen te verminderen
- Lid worden van een organisatie die verantwoordelijke partijen dwingt om risico's door aardbevingen te verminderen
- Beschermende maatregelen in de woning nemen om schade en letsel door aardbevingen te voorkomen
- Hulp zoeken om schade en letsel door aardbevingen te beperken
- Informatie zoeken over hoe risico's door aardbevingen te verminderen
- Gasverbruik verminderen
- Anderen overtuigen om minder gas te verbruiken
- Huis afsluiten van gas (alleen in fase 6)
- Overstappen op alternatieve energiebronnen zoals wind- en zonne-energie (alleen in fase 6)
- Proberen te leren leven met de situatie (alleen in fase 6)
- De situatie accepteren zoals hij is (alleen in fase 6)
- Proberen het beste te maken van de situatie (alleen in fase 6)
- Proberen de situatie van een positievere kant te bekijken (alleen in fase 6)

In Figuur 8a zijn de gemiddelde scores weergegeven per regio. Deelnemers gaven vooral aan dat zij verantwoordelijke partijen willen aanklagen, gevolgd door het willen overstappen op alternatieve energiebronnen zoals wind- en zonne-energie. Deelnemers gaven in veel minder mate aan te willen verhuizen naar een andere woonplaats, de situatie te willen accepteren zoals die is en te willen vluchten. Deelnemers in regio 1 willen in sterkere mate lid worden van een organisatie die verantwoordelijke partijen dwingt om risico's te verminderen dan deelnemers in regio 2 en 3. Ze zijn ook meer geneigd hun huis van gas af te sluiten dan deelnemers in regio 2. Mensen geven minder aan mee te willen doen aan protestacties en lid te willen worden van een organisatie die verantwoordelijke partijen dwingt om risico's door aardbevingen te verminderen in fase 6 vergeleken met fase 5. Verder zijn geen significante verschillen gevonden in gedrag sinds fase 5 (zie Figuur 8b).

Figuur 8a. Gedragingen die deelnemers willen uitvoeren als zij denken aan risico's van aardbevingen per regio

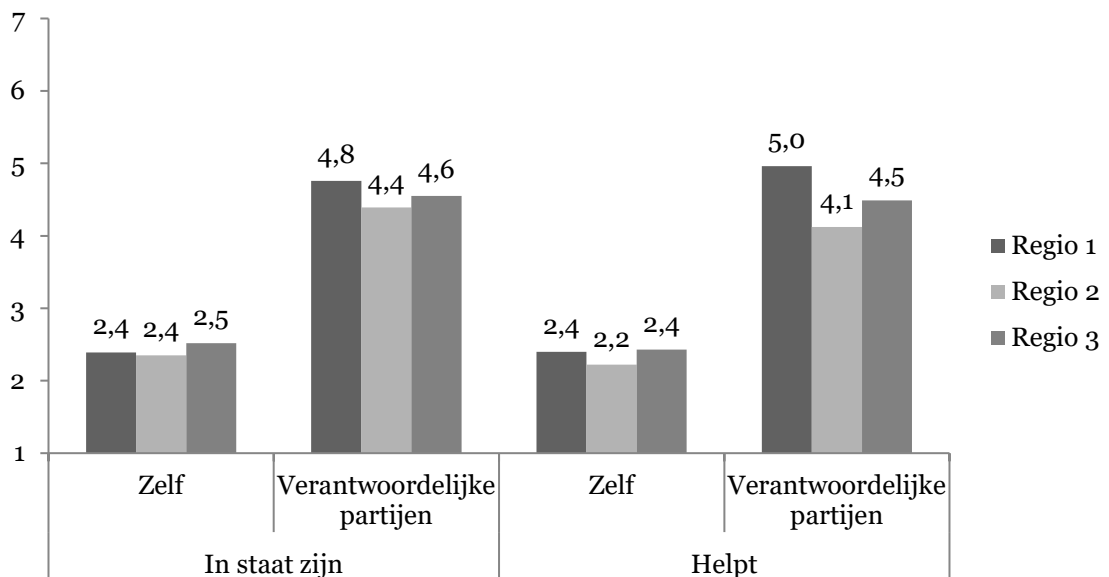

Figuur 8b. Gedragingen die deelnemers willen uitvoeren als zij denken aan risico's van aardbevingen per onderzoeksfase

Noot: Sommige gedragingen zijn niet gemeten in elke fase

In fase 6 is aan deelnemers ook gevraagd naar de mate waarin zij denken dat zichzelf en verantwoordelijke partijen in staat zijn om maatregelen te nemen die gericht zijn op risico's door aardbevingen te verminderen. Tevens werden deelnemers gevraagd naar de mate waarin zij denken dat het nemen van maatregelen door henzelf en verantwoordelijke partijen helpt om risico's door aardbevingen te verminderen. Antwoorden werden gegeven op een schaal lopend van *helemaal niet* (1) tot *helemaal wel* (7). In Figuur 9 zijn de gemiddelde scores weergegeven per regio. Deelnemers in alle regio's denken dat verantwoordelijke partijen meer in staat zijn om maatregelen te nemen dan men zelf. Daarnaast denken deelnemers dat het nemen van maatregelen door verantwoordelijke partijen meer helpt om risico's te verminderen dan het zelf nemen van maatregelen. Er zijn geen verschillen gevonden tussen regio's.

Figuur 9. De mate waarin deelnemers denken dat zichzelf of verantwoordelijke partijen in staat zijn om maatregelen te nemen om risico's door aardbevingen te verminderen en dat het nemen van deze maatregelen helpt om risico's door aardbevingen te verminderen

2.3 Vertrouwen in betrokken partijen

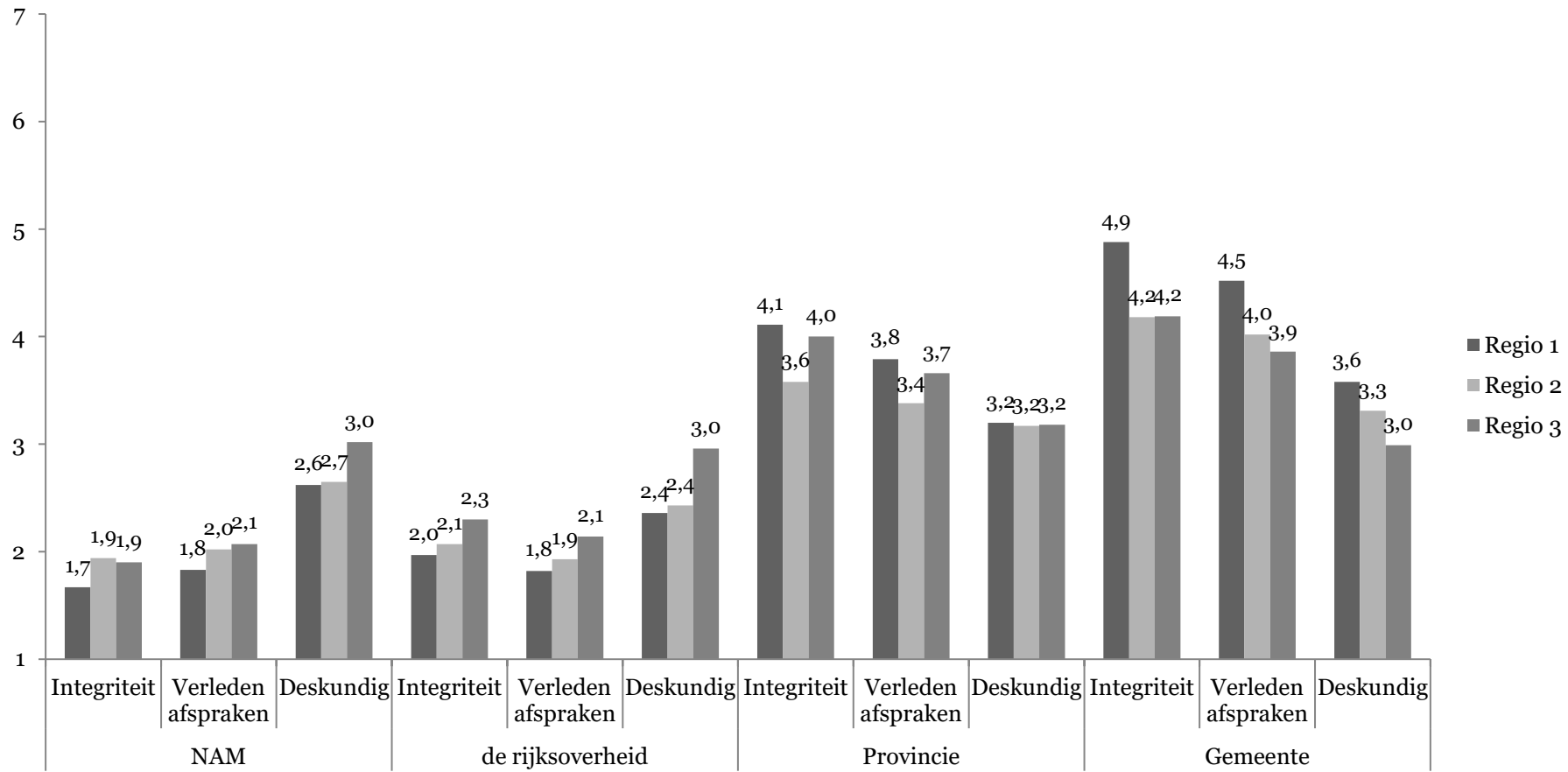
Deelnemers zijn gevraagd in welke mate ze vertrouwen hebben in de volgende partijen die betrokken zijn bij besluitvorming rondom aardbevingen als gevolg van gaswinning uit het Groningen-gasveld: de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), de rijksoverheid, de eigen provincie, de eigen gemeente, Centrum voor Veilig Wonen (CVW), Nationaal Coördinator Groningen (NCG) en Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG); alle stellingen werden beoordeeld op een schaal lopend van *helemaal mee oneens* (1) tot *helemaal mee eens* (7). De stellingen reflecteren drie dimensies van vertrouwen: integriteit (ik vind dat ... te vertrouwen is), gedrag in het verleden (ik vind dat ... zich in het verleden heeft gehouden aan regels en afspraken), en competenties (ik vind dat ... deskundig is). De gemiddelden van fase 6 per regio worden weergegeven in Figuur 10a en Figuur 10b. De gemiddelden per onderzoeksfase worden weergegeven in Figuur 10c en Figuur 10d.

In fase 6 vinden deelnemers over het algemeen dat de betrokken partijen niet heel erg integer zijn. Deelnemers vinden de NAM het minst integer gevolgd door de rijksoverheid, ze vinden het CVW, NCG, TCMG en de eigen provincie iets meer integer, en de eigen gemeente het meest integer. Opvallend is dat deelnemers in regio 1 de provincie en de eigen gemeente meer integer vinden dan deelnemers in regio 2, en ze vinden de gemeente meer integer dan deelnemers in regio 3. Daarnaast vinden deelnemers in regio 1 het CVW minder integer dan deelnemers in regio 3. Deelnemers in regio 3 vinden TCMG meer integer dan deelnemers in regio 1 en regio 2. Er zijn geen regionverschillen in waargenomen integriteit van NAM, rijksoverheid en NCG. Voor het gedrag in het verleden is hetzelfde patroon te vinden als voor integriteit: NAM en de rijksoverheid scoren het laagst, gevolgd door CVW en NCG, TCMG en de eigen provincie, en eigen gemeente scoort het hoogst. Opnieuw oordelen deelnemers in regio 1 positiever over de eigen gemeente dan deelnemers in regio 2 en 3. Deelnemers in regio 3 oordelen positiever over gedrag in het verleden van CVW en TCMG dan deelnemers in regio 1 en voor CVW ook deelnemers in regio 2. Voor de NAM, de rijksoverheid, de eigen provincie en NCG worden geen significante regioverschillen gevonden voor het gedrag in het verleden.

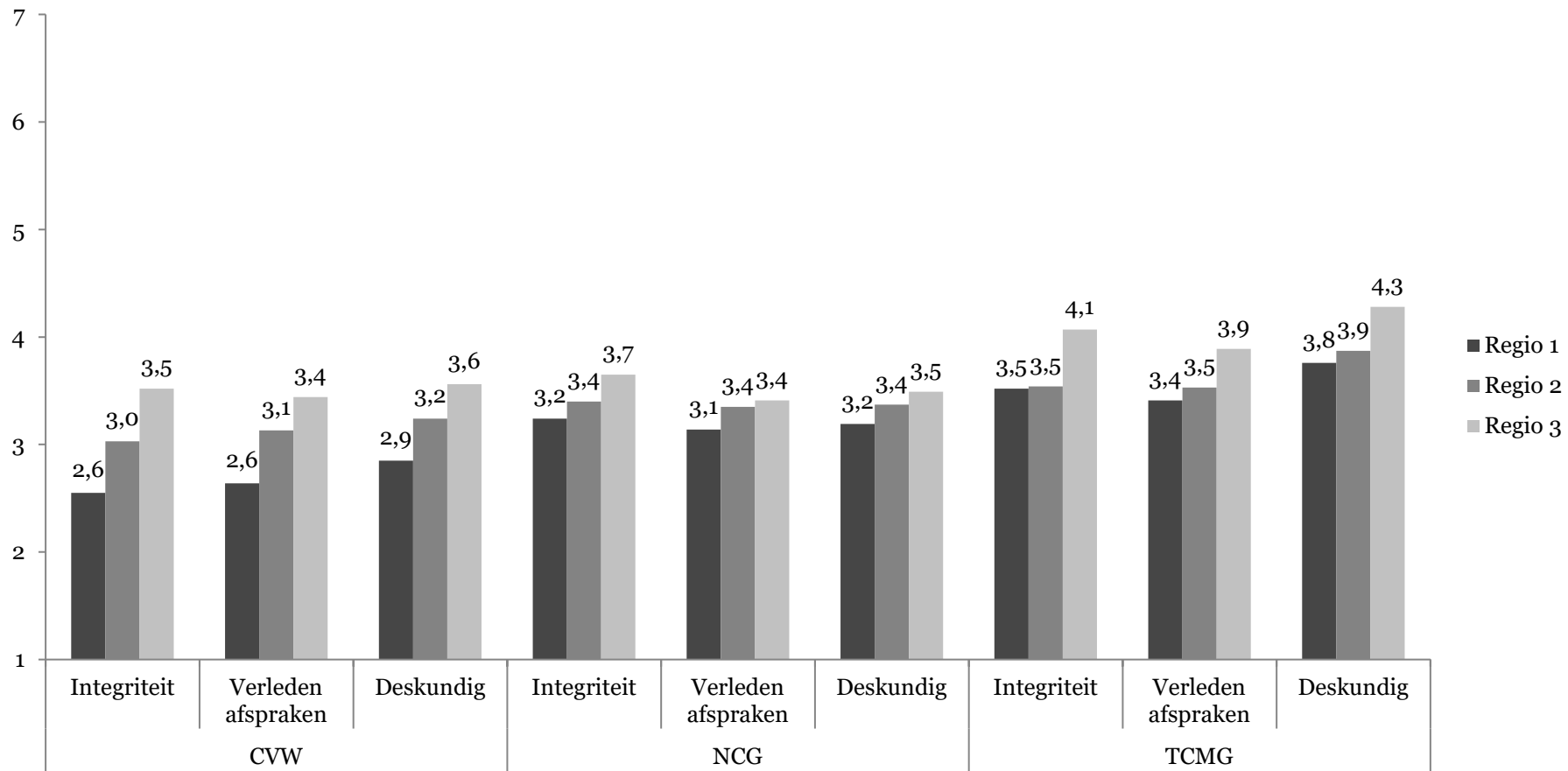
Daarnaast zijn deelnemers van mening dat de NAM en de rijksoverheid het minst deskundig zijn. Deelnemers vinden de eigen provincie, het CVW, de eigen gemeente en NCG iets deskundiger en zij vinden dat TCMG het meest deskundig is. Opnieuw oordelen deelnemers in regio 1 positiever over de eigen gemeente dan deelnemers in regio 3. Daarnaast oordelen opnieuw deelnemers in regio 3 positiever over het CVW en de TCMG dan deelnemers in regio 1. Voor de NAM, de rijksoverheid, de eigen provincie en NCG worden geen significante regioverschillen voor deskundigheid gevonden.

Vertrouwen in bepaalde partijen is verder gedaald in fase 6. Deelnemers vinden dat de rijksoverheid en de eigen provincie minder integer zijn dan in fase 5. Daarnaast zijn deelnemers in fase 6 sterker van mening dat de NAM, de rijksoverheid en de provincie zich in het verleden niet aan afspraken hebben gehouden vergeleken met fase 5. Verder vinden deelnemers in fase 6 dat de rijksoverheid en de eigen gemeente minder deskundig zijn vergeleken met fase 5. Vertrouwen in de NCG – zowel waargenomen integriteit, gedrag in het verleden, en

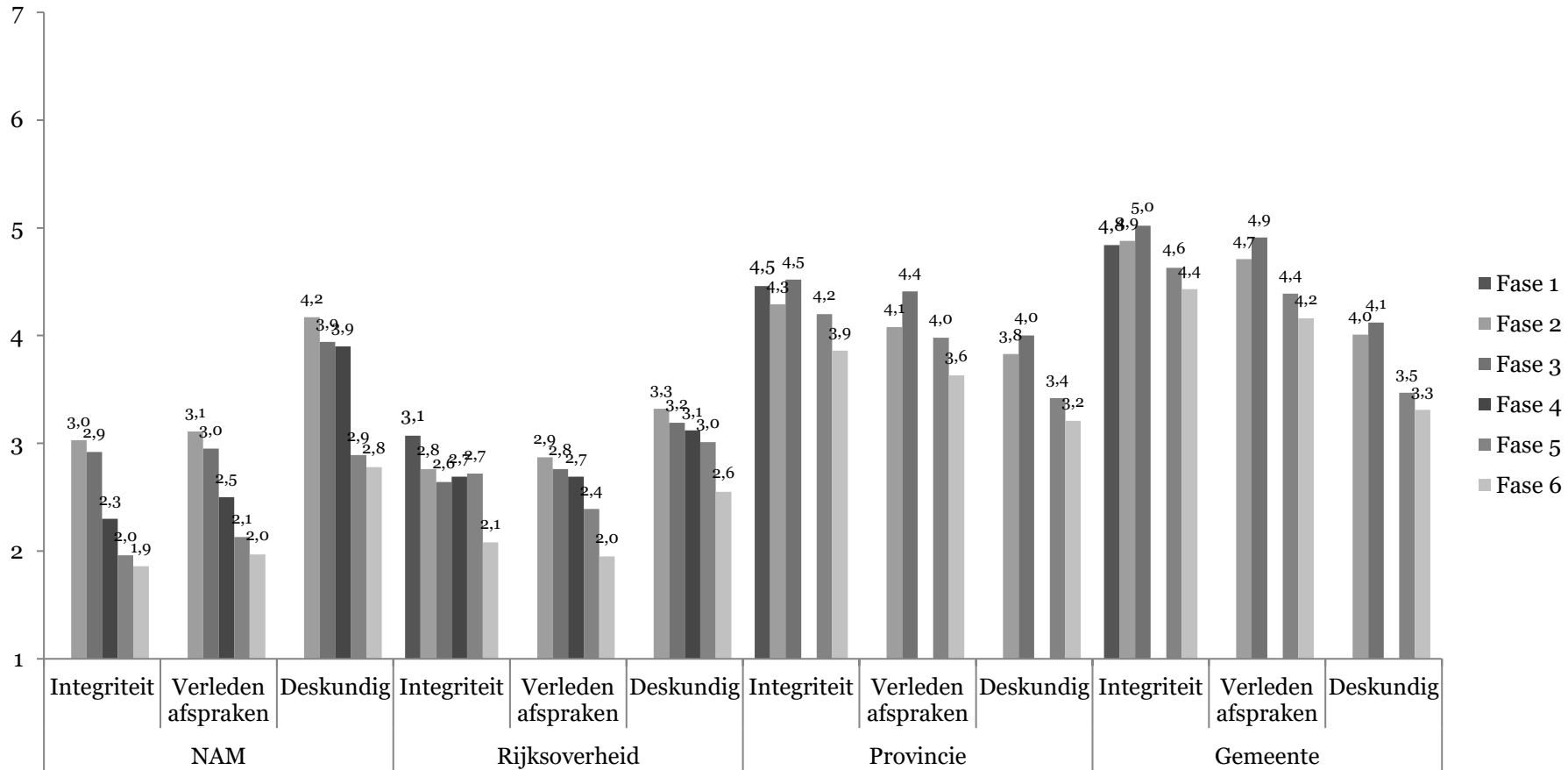
deskundigheid - is juist iets hoger in fase 6 dan in fase 5. Voor het CVW zijn er geen verschillen gevonden in vertrouwen vergeleken met fase 5.

Figuur 10a. Vertrouwen in betrokken partijen per regio

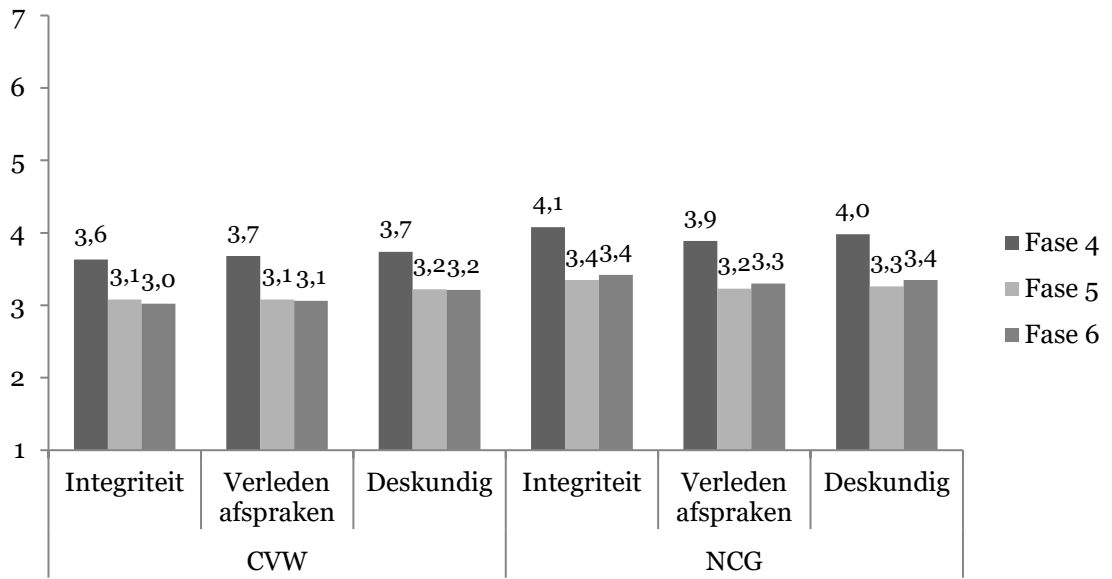

Figuur 10b. Vertrouwen in betrokken partijen per regio

Figuur 10c. Vertrouwen in betrokken partijen per onderzoeksfase

Noot: Voor sommige betrokken partijen zijn niet alle stellingen gevraagd in elke fase

Figuur 10d. Vertrouwen in betrokken partijen per onderzoeksfase

2.4 Oordelen over maatregelen rondom gaswinning en aardbevingen

Schade door aardbevingen

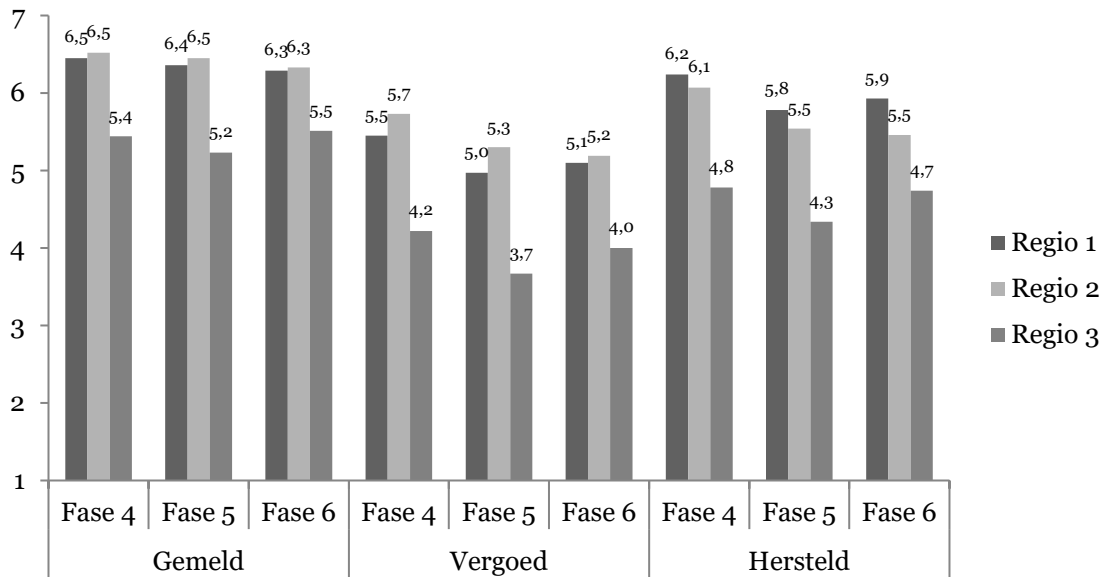
In fase 4, 5 en 6 is aan deelnemers gevraagd hoe vaak zij schade hebben ondervonden van één of meerdere aardbevingen; zie Tabel 3. In regio 1 hebben heel veel mensen schade gehad; dit aantal is hoger dan in regio 2 en vooral in vergelijking tot regio 3.

Tabel 3

Aantal deelnemers dat schade heeft ondervonden van één of meer aardbevingen per regio

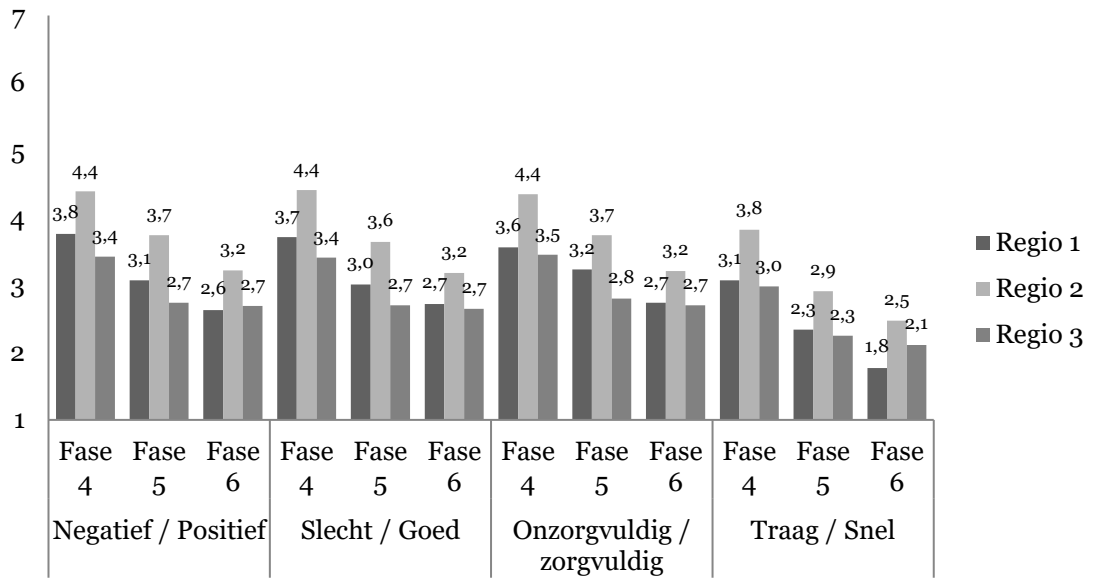
Aantal keer schade ondervonden	Regio 1			Regio 2			Regio 3		
	Fase 4	Fase 5	Fase 6	Fase 4	Fase 5	Fase 6	Fase 4	Fase 5	Fase 6
0	5 (5%)	7 (6%)	8 (7%)	13 (11%)	13 (10%)	19 (14%)	61 (60%)	60 (54%)	50 (51%)
1	23 (22%)	21 (19%)	17 (15%)	29 (25%)	32 (25%)	30 (23%)	19 (19%)	23 (20%)	21 (21%)
2	38 (36%)	21 (19%)	29 (26%)	50 (43%)	37 (29%)	44 (33%)	7 (7%)	9 (8%)	11 (11%)
3	20 (19%)	21 (19%)	21 (19%)	12 (10%)	18 (14%)	18 (14%)	4 (4%)	8 (7%)	1 (1%)
4	6 (6%)	11 (10%)	14 (13%)	3 (3%)	6 (4%)	6 (5%)	2 (2%)	0 (0%)	2 (2%)
meer dan 4	7 (7%)	9 (8%)	14 (13%)	3 (3%)	8 (6%)	4 (3%)	2 (2%)	1 (0%)	2 (2%)
<i>Niet ingevuld</i>	7 (7%)	19 (17%)	7 (6%)	6 (5%)	13 (10%)	12 (9%)	6 (5%)	10 (9%)	11 (11%)
Totaal	106	109	110	116	127	133	101	111	98

De deelnemers die schade hebben ondervonden werden gevraagd op een schaal van *nooit* (1) tot *altijd* (7) of zij deze schade hebben gemeld. Vervolgens is gevraagd of deze schade ook vergoed is en of zij de schade hebben hersteld of hebben laten herstellen op een schaal van *helemaal niet* (1) tot *volledig* (7). In Figuur 11 zijn de gemiddelden per regio en per onderzoeksfase weergegeven. In fase 6 geven mensen over het algemeen aan bijna altijd schade te melden, dat ze de schade in de regel (laten) herstellen, maar ze geven in minder mate aan dat de schade volledig wordt vergoed. Deelnemers in regio 3 geven aan minder schade te hebben gemeld en minder vaak een vergoeding te hebben ontvangen vergeleken met deelnemers in de andere twee regio's. Ook geven deelnemers in regio 3 aan minder vaak de schade te hebben hersteld/ laten herstellen vergeleken met deelnemers in regio 1. Er zijn geen verschillen tussen fase 6 en fase 5 als het gaat om het melden, vergoeden en herstellen van schade.

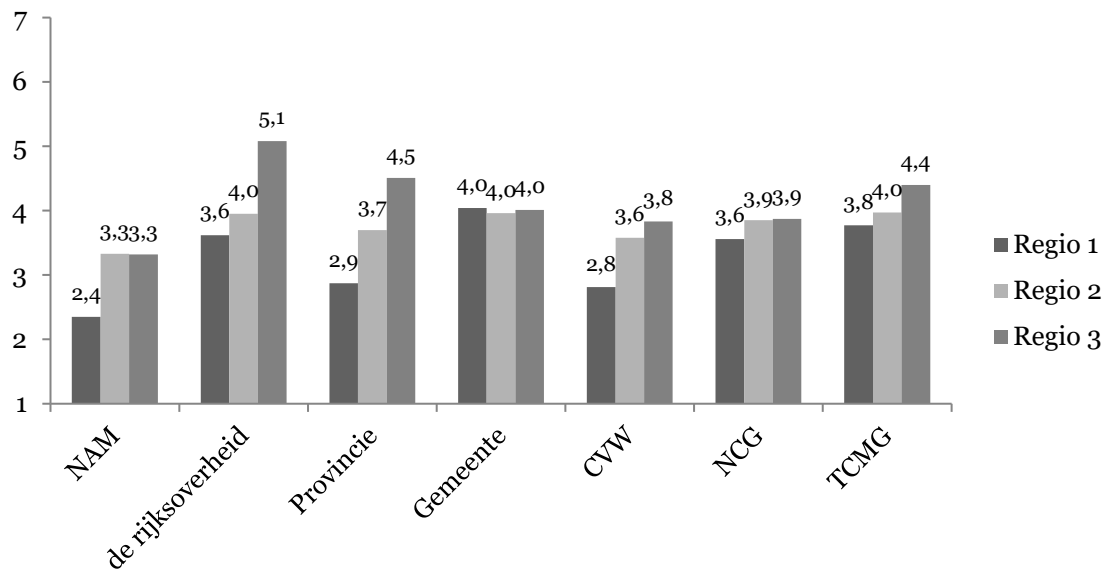
Figuur 11. Mate waarin deelnemers schade hebben gemeld, de schade is vergoed en schade hebben hersteld of laten herstellen als zij schade hebben ondervonden per regio en per onderzoeksfase

Deelnemers werden ook gevraagd hoe ze oordelen over de manier waarop er met schademeldingen wordt omgegaan op een schaal lopend van *heel negatief* (1) tot *heel positief* (7), *heel slecht* (1) tot *heel goed* (7), *heel onzorgvuldig* (1) tot *heel zorgvuldig* (7), *heel traag* (1) tot *heel snel* (7), zie Figuur 12. In fase 6 oordelen deelnemers tamelijk negatief over de manier waarop er met schademeldingen wordt omgegaan en hoe deze worden afgehandeld; de gemiddelden van alle items liggen onder het middelpunt van de antwoordschaal. Opvallend is dat deelnemers in regio 2 significant positiever oordelen over de manier waarop er met schadehandelingen wordt omgegaan en hoe snel deze worden afgehandeld vergeleken met de deelnemers in regio 1. Deelnemers in fase 6 zijn van mening dat de schadeafhandeling negatiever, slechter, minder zorgvuldig en trager is vergeleken met fase 5.

Figuur 12. Oordelen over de manier waarop er wordt omgegaan met schademeldingen en hoe deze worden afgehandeld per regio en per onderzoeksfase

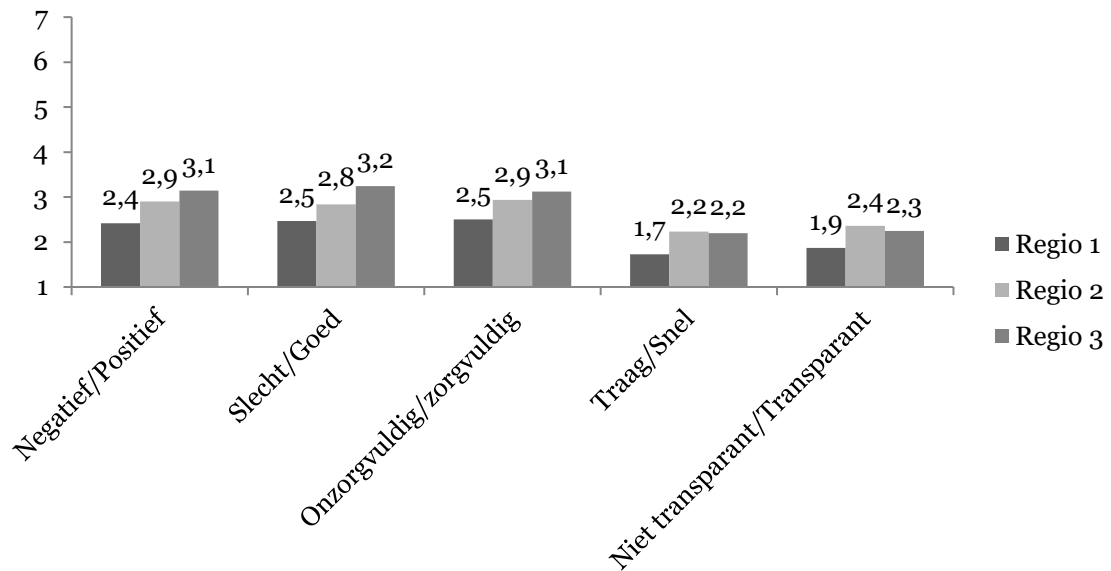
In fase 6 is ook aan deelnemers gevraagd naar de mate waarin partijen volgens hen verantwoordelijk zouden moeten zijn voor de afhandeling van schade door aarbevingen als zij konden kiezen: de NAM, de rijksoverheid, de eigen provincie, de eigen gemeente, CVW, NCG en TCMG. Antwoorden zijn gegeven op een schaal lopend van *zeker niet* (1) tot *zeker wel* (7). Figuur 13 toont de gemiddelden per regio. Deelnemers vinden dat vooral de rijksoverheid, de TCMG, de eigen provincie, de eigen gemeente en NCG verantwoordelijk zouden moeten zijn voor de afhandeling van schades. Deelnemers vinden in mindere mate dat het CVW verantwoordelijk zouden moeten zijn voor de schadeafhandelingen en zij zijn het minst van mening dat de NAM verantwoordelijk zou moeten zijn voor de schadeafhandelingen. Deelnemers in regio 3 zijn meer van mening dat de provincie en de rijksoverheid de schade zou moeten afhandelen dan deelnemers in regio 2 en voor de rijksoverheid ook meer dan deelnemers in regio 1. Deelnemers in regio 1 zijn minder van mening dat de NAM en het CVW de schade zouden moeten afhandelen dan deelnemers in regio 2 en 3.

Figuur 13. Oordelen over de mate waarin partijen schademeldingen zouden moeten afhandelen per regio

Bouwkundig versterken

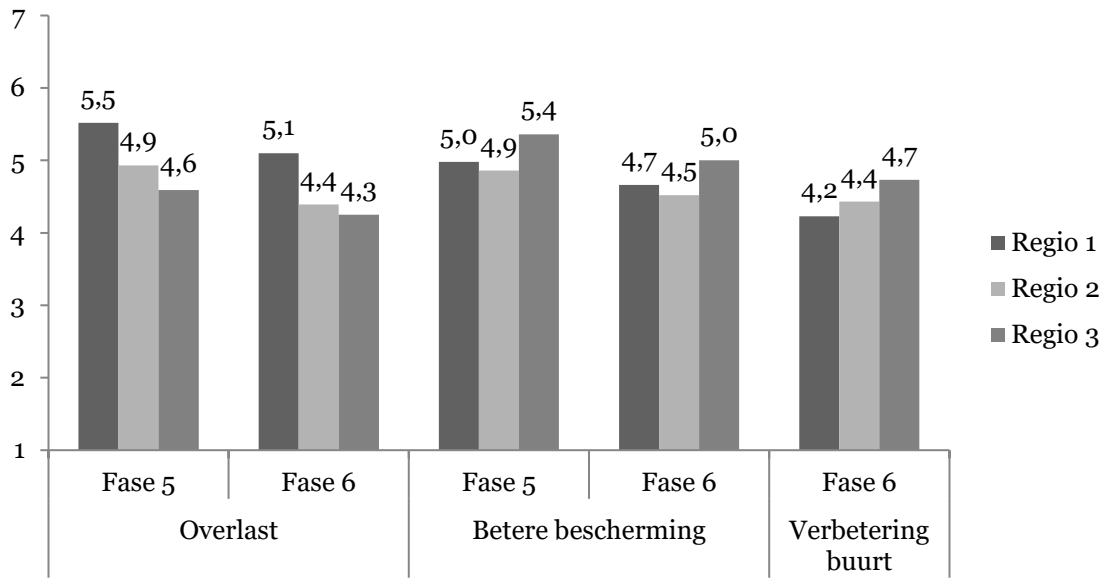
In fase 6 is aan deelnemers gevraagd hoe ze oordelen over de manier waarop er met bouwkundig versterken wordt omgegaan op een schaal lopend van *heel negatief* (1) tot *heel positief* (7), *heel slecht* (1) tot *heel goed* (7), *heel onzorgvuldig* (1) tot *heel zorgvuldig* (7), *heel traag* (1) tot *heel snel* (7) en *helemaal niet transparant* (1) tot *heel transparant* (7) zie Figuur 14. Deelnemers beoordelen het bouwkundig versterken over het algemeen nogal negatief, en vinden dat de operatie niet goed en onzorgvuldig verloopt; de gemiddelden van alle items liggen onder het middelpunt van de antwoordschaal. Verder vinden deelnemers dat het bouwkundig versterken traag verloopt en niet transparant is. Deelnemers in regio 1 vinden de manier waarop er wordt omgegaan met bouwkundig versterken negatiever, slechter, onzorgvuldiger en trager dan deelnemers in regio 3, en vinden meer dat het proces traag verloopt en niet transparant is vergeleken met deelnemers in regio 2.

Figuur 14. Oordelen over de manier waarop er wordt omgegaan met bouwkundig versterken per regio

Deelnemers zijn ook gevraagd naar de mate waarin zij denken dat bouwkundig versterken leidt tot overlast, betere bescherming, en verbetering van de buurt (alleen in fase 6). Antwoorden konden worden gegeven op een schaal lopend van *helemaal niet* (1) tot *helemaal wel* (7).

Deelnemers zijn van mening dat bouwkundig versterken leidt tot overlast maar tegelijkertijd ook tot betere bescherming en verbetering van de buurt; zie Figuur 15. Deelnemers in regio 1 zijn sterker van mening dat bouwkundig versterken tot overlast leidt dan deelnemers in regio 2 en 3. Deelnemers zijn minder sterk van mening dat bouwkundig versterken tot betere bescherming leidt in fase 6 vergeleken met fase 5. Er zijn geen verschillen in fase 6 vergeleken met fase 5 gevonden als het gaat om overlast.

Figuur 15. Mate waarin deelnemers aangeven dat bouwkundig versterken leidt tot overlast, betere bescherming en verbetering van de buurt per regio en per onderzoeksfase

Noot: er is alleen naar verbetering van de buurt gevraagd in fase 6

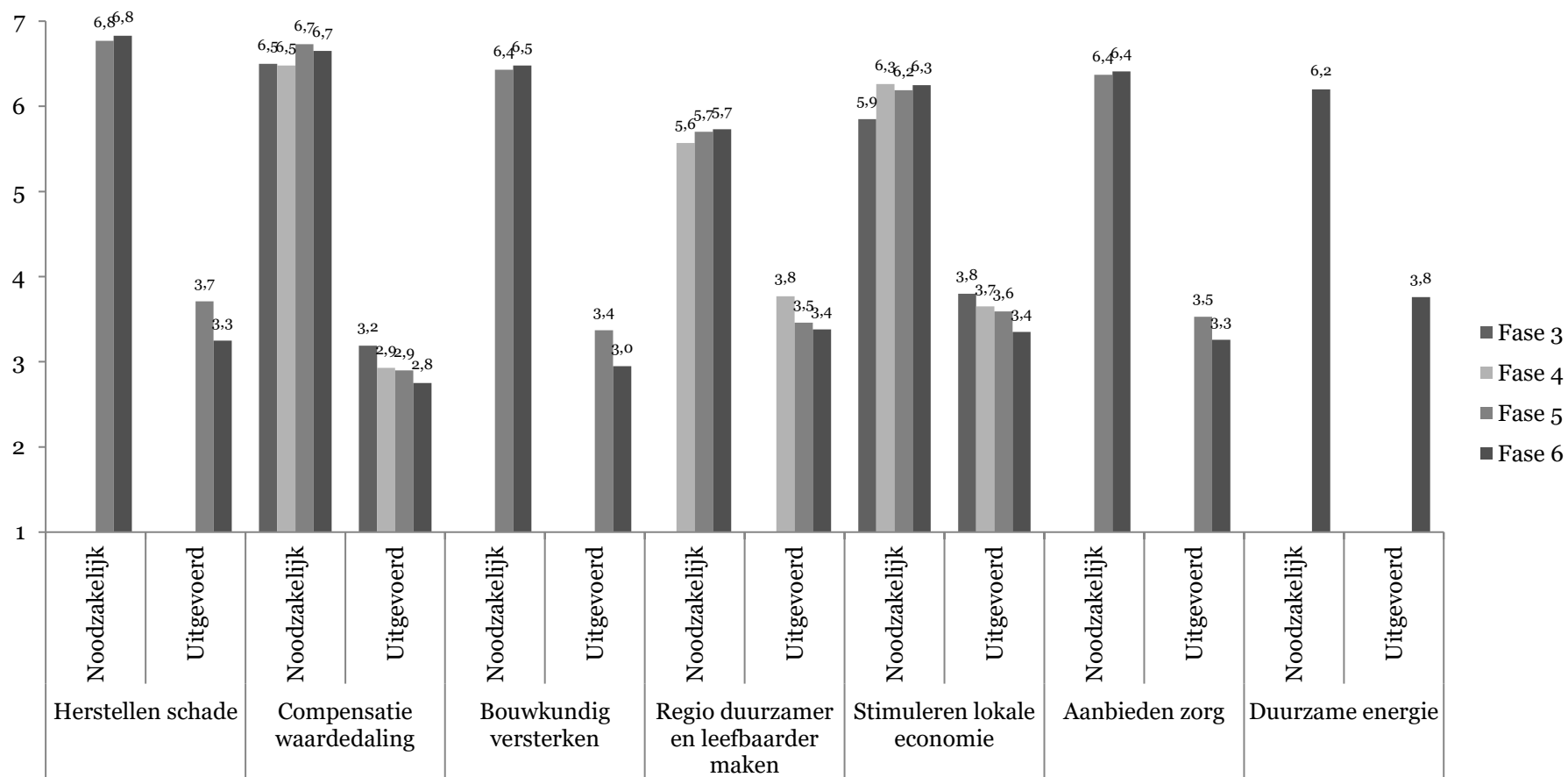
Oordelen over maatregelen rondom gaswinning en aardbevingen

In fase 6 is aan deelnemers gevraagd in welke mate zij maatregelen rondom gaswinning en aardbevingen noodzakelijk vinden en hoe goed deze maatregelen worden uitgevoerd volgens hen. Antwoorden werden weergegeven op een schaal lopend van *helemaal niet noodzakelijk* (1) tot *heel noodzakelijk* (7), en *helemaal niet goed uitgevoerd* (1) tot *heel goed uitgevoerd* (7).

Deelnemers hebben de volgende maatregelen beoordeeld:

- Herstellen van schade aan woningen en gebouwen die is ontstaan door de aardbevingen
- Compensatie voor waardedaling van woningen en gebouwen door aardbevingen
- Bouwkundig versterken van woningen om risico's door aardbevingen te verminderen
- De regio duurzamer en leefbaarder maken, bijvoorbeeld door het financieren van duurzame energievoorzieningen, het isoleren van buurthuizen, het financieren van bewonersinitiatieven, en het aanleggen van snel internet
- Het stimuleren van de lokale economie en werkgelegenheid om de regio's te versterken, bijvoorbeeld door nieuwe opleidingen en werkgelegenheid te creëren en lokale bedrijven in te schakelen bij herstel van woningen
- Het aanbieden van zorg aan mensen die gezondheidsproblemen ervaren door aardbevingen
- Het investeren in lokale opwekking van duurzame energie (bijvoorbeeld zonne-energie) (alleen in fase 6)

In Figuur 16 zijn de gemiddelde oordelen weergegeven per onderzoeksfase. Deelnemers vinden al deze maatregelen noodzakelijk, maar zij vinden dat deze maatregelen gemiddeld tot niet goed worden uitgevoerd. Deelnemers vinden het herstellen van schade en compensatie voor waardedaling het meest noodzakelijk en de regio duurzamer en leefbaarder maken het minst noodzakelijk. Deelnemers in regio 1 vinden dat de compensatie voor waardedaling en het stimuleren van lokale economie minder goed is uitgevoerd dan deelnemers in regio 2. Opvallend is dat deelnemers in regio 2 vinden dat het investeren in duurzame energie beter is uitgevoerd dan deelnemers in regio 3. Er zijn geen regioverschillen gevonden in de waargenomen noodzaak van de maatregelen. In fase 6 zijn deelnemers sterker van mening dat het herstellen van schade, het bouwkundig versterken, het stimuleren van lokale economie en het aanbieden van zorg niet goed wordt uitgevoerd dan in fase 5.

Figuur 16. Oordelen over de noodzaak en uitvoering van de maatregelen per onderzoeksfase

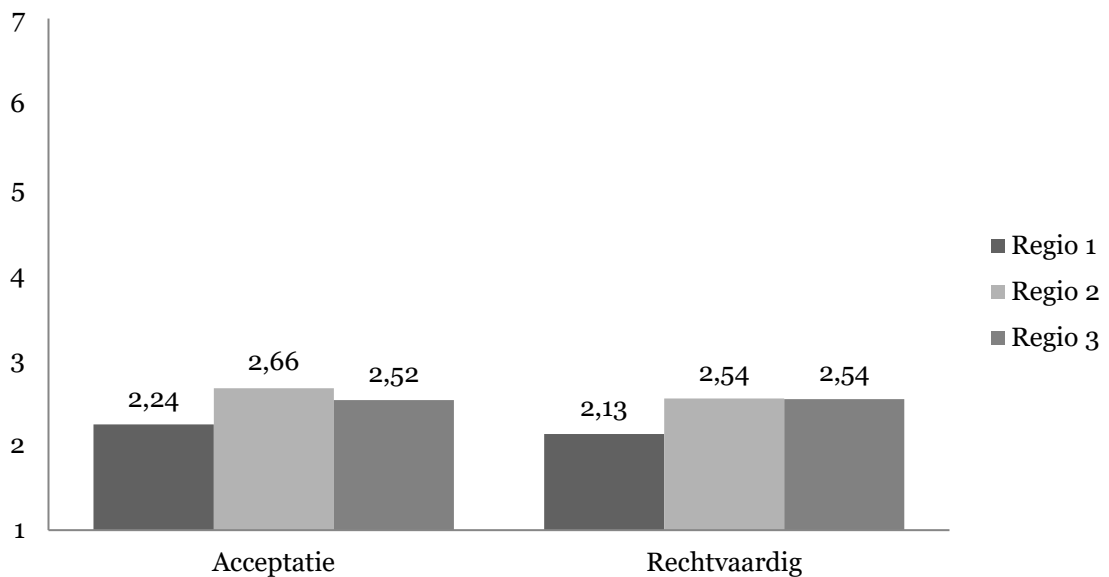

2.5 Oordelen over beleid- en besluitvorming

In fase 6 zijn er ook vragen toegevoegd over de manier waarop beslissingen worden genomen over gaswinning en de maatregelen om risico's van aardbevingen door gaswinnig te verminderen en inwoners te compenseren.

Deelnemers werden gevraagd naar hoe acceptabel zij de manier waarop beslissingen worden genomen vinden op een schaal lopend van *helemaal niet acceptabel* (1) tot *heel acceptabel* (7), *heel slecht* (1) tot *heel goed* (7) en *heel negatief* (1) tot *heel positief* (7). De gemiddelde score op deze items, die weergeeft hoe acceptabel men de besluitvorming vindt, is weergegeven in Figuur 17. Deelnemers werden ook gevraagd in welke mate ze van mening zijn dat beslissingen op een rechtvaardige manier worden genomen, op een schaal lopend van *heel oneerlijk* (1) tot *heel eerlijk* (7), *heel onrechtvaardig* (1) tot *heel rechtvaardig* (7) en *helemaal niet transparant* (1) tot *heel transparant* (7). De gemiddelde scores op deze items, die weergeven hoe rechtvaardig men de besluitvorming vindt, is ook weergegeven in Figuur 17.

Deelnemers oordelen negatief als het gaat om de manier waarop beslissingen worden genomen; zie Figuur 17. Deelnemers in regio 1 vinden de manier waarop er beslissingen worden genomen minder acceptabel en minder rechtvaardig dan deelnemers in regio 2.

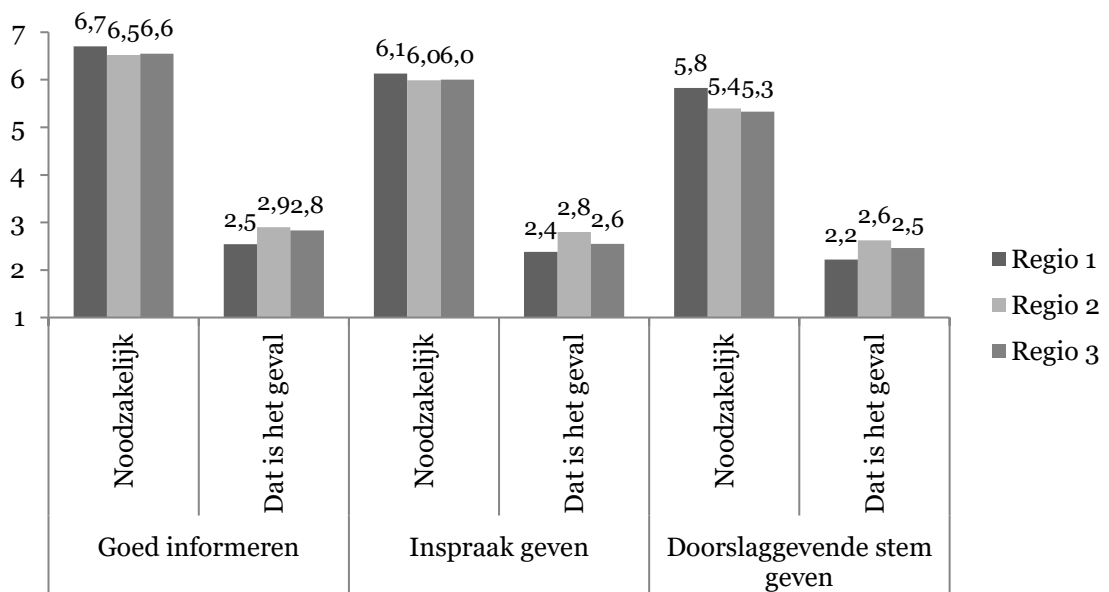
Figuur 17. Oordelen over de manier waarop beslissingen worden genomen per regio

Deelnemers zijn ook gevraagd hoe noodzakelijk (van *helemaal niet noodzakelijk* (1) tot *heel noodzakelijk* (7)) het is om inwoners van de provincie Groningen op verschillende manieren te betrekken bij beleids- en besluitvorming over gaswinning en (mogelijke) maatregelen om risico's door aardbevingen te verminderen en inwoners te compenseren, op elk van de volgende manieren:

- Inwoners goed informeren over gaswinning en de maatregelen die worden genomen om risico's door aardbevingen te verminderen en inwoners te compenseren.

- Inwoners inspraak geven over gaswinning en de maatregelen die worden genomen om risico's door aardbevingen te verminderen en inwoners te compenseren
- Inwoners een doorslaggevende stem geven bij beleidsvorming over gaswinning en (mogelijke) maatregelen die worden genomen om risico's door aardbevingen te verminderen en inwoners te compenseren

Deelnemers gaven ook aan in welke mate de bewoners op dit moment op bovenstaande manieren betrokken worden bij beleids- en besluitvorming, op een schaal lopend van *dat is nu zeker niet het geval* (1) tot *dat is nu zeker wel het geval* (7). In Figuur 18 zijn de gemiddelde oordelen op deze vragen weergegeven per regio. Deelnemers vinden dat het vooral noodzakelijk is om de inwoners goed te informeren en hen inspraak geven. Deelnemers vinden het iets minder noodzakelijk om inwoners een doorslaggevende stem geven bij beleidsvorming. Deelnemers denken dat inwoners nu niet goed worden geïnformeerd en weinig inspraak of doorslaggevende stem hebben. Er zijn geen regioverschillen gevonden in hoe men oordeelt over het betrekken van inwoners bij de besluit- en beleidsvorming.

Figuur 18. Oordelen over de noodzaak en het daadwerkelijk betrekken van inwoners van de provincie Groningen bij beleids- en besluitvorming per regio

Daarnaast werden deelnemers gevraagd naar hoeveel tijd en moeite zij zelf willen steken in het meebeslissen over gaswinning en maatregelen om risico's door aardbevingen te verminderen en inwoners te compenseren (bijvoorbeeld het voorbereiden en bijwonen van openbare vergaderingen) op een schaal lopend van *helemaal geen moeite* (1) tot *heel veel tijd en moeite* (7). Deelnemers gaven aan niet veel, maar ook niet weinig tijd en moeite te willen doen om mee te beslissen; het gemiddelde ligt rond het middelpunt ($M = 4.1$). Er zijn geen regioverschillen gevonden als het gaat om de hoeveel tijd en moeite deelnemers willen inzetten.